

Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Кабінет координаційно-методичної діяльності

**Методичний путівник керівника гуртка
сучасної школи та позашкілля
(Частина 2)**

Львів – 2020

«Методичний путівник керівника гуртка сучасної школи та позашкільця» Частина 2./ Укладач Пітко С. Б. – Львів: ЛОППО, 2020. – 79 с.

У посібнику запропоновані методичні поради щодо організації та планування роботи керівників гуртків, секцій, студій, творчих учнівських об'єднань. Ці рекомендації супроводжуються короткими поясненнями змісту гурткової роботи, а також містять нормативно-правову базу для ефективної діяльності керівника гуртка закладів позашкільної освіти, а також знайомлять із важливою ланкою педагогічного процесу, яка побудована на партнерських засадах співдіяльності керівника гуртка, дитини та батьків в освітньому середовищі.

Посібник **«Методичний путівник керівника гуртка сучасної школи та позашкільця»** призначений для використання керівниками гуртків закладів позашкільної та загальної середньої освіти для удосконалення і розширення освітніх можливостей та перспектив професійного зростання педагогів області.

Він може стати в пригоді кожному педагогові – досвідченому та молодому спеціалісту, а також усім, хто цікавиться питаннями розвитку і гармонізації педагогічної діяльності в умовах гурткової роботи.

Рецензенти:

Богосвятська Анна-Марія Іванівна – кандидатка філологічних наук, доцентка Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Гриза Леся Степанівна – завідувачка кабінету координаційно-методичної діяльності Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

Рекомендовано до друку кафедрою гуманітарної освіти
(Протокол № 5 від 03.09.2019 року)

Зміст

Вступ

I. Сучасні діти. Які вони?

II. Сучасне заняття гуртка

2.1. Типологія гурткових занять та їх види

2.2. Форми та методи навчання. Моделі навчання

2.3. Інноваційні технології та прийоми навчання. Засоби навчання

2.4. Особливості дистанційної роботи керівника гуртка під час карантину

2.5. Показники якості та критерії оцінювання занять гуртка

III. Цікаве дозволяє під час канікул

Список використаних джерел

Додатки

Вступ

Життя в епоху науково-технічного прогресу стає все різноманітнішим і складнішим. І воно вимагає від людини не шаблонних, звичних дій, а рухливості, гнучкості мислення, швидкої орієнтації і адаптації до нових умов, творчого підходу до вирішення великих і малих проблем. Якщо врахувати той факт, що частка розумової праці майже у всіх професіях постійно росте, а все більша частина виконавської діяльності перекладається на машини, то стає очевидним, що творчі здібності людини слід визнати найістотнішою частиною її інтелекту і завдання їх розвитку – одна з найважливіших завдань у освітньому процесі не тільки вчителів шкіл, а й керівників гуртків позашкільля. І те, наскільки просунеться вперед людське суспільство в майбутньому, буде визначатися творчим потенціалом підростаючого покоління.

Б. М. Неменський, у своїй книзі «Мудрість краси», пише: *«Справа не тільки в тому, щоб навчити дітей бачити, відчувати, і розуміти прекрасне в мистецтві, завдання набагато складніше – необхідно сформуванати у них уміння творити прекрасне в своїй повсякденній діяльності, повсякденній праці, повсякденних людських відносинах».*

Як виховати творчу активність та здібності? Як формувати уміння творити прекрасне? Як використовувати нетрадиційні форми заняття гуртка?

Заняття – основна форма навчання, як в закладі загальної середньої, так і в закладі позашкільної освіти. Через нього проходять усі діти. І треба, щоб воно обов'язково було сучасним, методично грамотним, цікавим.

Освітній процес у школі та позашкільлі відрізняються за своєю метою, змістом, формами, використанням нестандартних методів і прийомів роботи, атмосферою доброзичливості і можливістю самостійного вибору дитиною напрямків діяльності.

Заняття в гуртку – та навчальна ситуація, той «сценічний майданчик», де не тільки викладаються знання, а й розкриваються, формуються та реалізуються особистісні особливості вихованців. Враховуючи специфіку роботи в гуртку, кожен керівник вишукує, випробує власні знахідки, що відповідають його напрямку роботи, його вихованцям.

Сучасне заняття вимагає від керівника творчого об'єднання не лише знань, а й володіння сучасними педагогічними технологіями, що активізують інтерес й увагу вихованця, спонукають до мислення і творчої діяльності.

Керівник гуртка відповідно до напрямку творчого об'єднання, теми та завдань заняття сам обирає форму і структуру навчальних занять, методи навчання, керуючись їх педагогічною доцільністю, особливостями пізнавальної діяльності вихованців та іншими чинниками, що зумовлюють результативність навчання та виховання дітей.

Для того, щоб заняття гуртка були цікаві, творчі, ефективні і мали очікувані результати, треба використовувати нетрадиційні форми заняття, сучасні інноваційні технології: інформаційно-комунікативні, ігрові, інтерактивні та інші, які б дали можливість зацікавити дітей, найбільше виявити їх творчі здібності, розвинути неповторну уяву, провести рефлексію – самоаналіз та самооцінку вихованцями своєї діяльності, своїх результатів. Гурткове заняття вдале тоді, коли воно є сучасним, творчим та ефективним, а гуртківці отримують від нього задоволення.

Методична розробка спрямована на те, щоб допомогти керівнику гуртка у проведенні гурткової роботи, яка б дала найкращі результати, озброїти педагога-позашкільника таким методичним інструментарієм, який би забезпечив реалізацію мети позашкільної освіти за будь-яким напрямком роботи.

«Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості».

Сухомлинський В.О.

**Педагоги закладів позашкільної освіти Львівської області,
члени творчої майстерні:**

Прізвище, ім'я, по батькові	Місце праці	Посада
Болехівська Марія Василівна	Бродівський Центр дитячої та юнацької творчості	Керівник гуртка
Літовченко Олена Андріївна	Центр творчості дітей та Юнацтва Галичини м.Львова	Методист, керівник гуртка
Смаль Ірина Степанівна	Центр творчості дітей та Юнацтва Галичини м.Львова	Завідувач відділом театрального та вокально-хореографічного мистецтва, керівник гуртка
Кузьмин Марія Петрівна	Старосамбірський Центр дитячої та юнацької творчості	Керівник гуртка
Антонів Віктор Михайлович	Бродівський Центр дитячої та юнацької творчості	Методист
Лань Ігор Степанович	Городоцька МАМ ім.П.Андрусіва	Методист
Кирилюк Вікторія Георгівна	Жовківський районний центр дитячої та юнацької творчості	Керівник гуртка
Осіпчук Людмила Василівна	Комунальний позашкільний навчальний заклад «Кам'янка-Бузький районний Центр творчості дітей та юнацтва»	Методист, керівник гуртка
Дендюк Наталія Іванівна	КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»	Методист, керівник гуртка
Рура Леся Іванівна	Центр науково-технічної творчості учнівської молоді Львівської міської ради м. Львів	Керівник гуртка
Гнідець Ольга Миколаївна	Рава-Руський міський будинок дитячої та юнацької творчості	Керівник гуртка
Кучма-Мікац Тетяна Зіновіївна	ЦДЮТ Залізничного району м. Львова	Керівник гуртка

I. Сучасні діти. Які вони?

Що ми знаємо про сучасну дитину, яка вона? Мабуть, це запитання виникало у всі часи перед педагогами та батьками. Дитина завжди сучасна, адже живе у свій час і вбирає в себе все те, що відбувається навколо у певний момент. Оскільки в суспільстві постійно відбуваються зміни, то, звичайно, змінилися й діти.

Але попри все, діти завжди залишаються дітьми. З одного боку – розумні, щирі, ділові, емоційні й активні, з іншого – вередливі, неслухняні, самолюбиві, вразливі, нетерплячі як до вимог учителя, так і до недоліків і помилок друзів, різкі й прямолінійні у судженнях про навколишній світ. Напевне, у цьому визначенні нічого не змінилося. Вони різні, завжди цікаві до змін, постійно мінливі.

Світ стрімко змінюється, з'являється велика кількість нової інформації, а все це впливає на розвиток дитини. Рівень обізнаності дітей у XXI столітті значно вищий, ніж у їхніх однолітків попередніх сторіч. Сучасні діти живуть в епоху інформаційних технологій, в епоху поширення Інтернету, мобільних пристроїв і соціальних мереж. Технології суттєво вплинули на їхній спосіб мислення та поведінку. Діти, які наразі вчаться чи тільки-но підуть до школи, різночутно відрізняються від усіх попередніх поколінь – це «технологічне» покоління, або ще їх називають покоління «*Info Sapiens*».

Сучасна дитина прагне цікавитися всім тим, що сьогодні відбувається у світі: новинками, винаходами, витворами. У ній водночас живе і творець, і філософ, і дослідник. Коло інтересів сучасних дітей дуже широке і часто неосяжне для нас, а шкільна програма часто не збігається зі запитам та інтересами дітей. Дорослих дивує, що вони так багато знають із того, чого не вчать у школі, й так погано сприймають навчальний матеріал.

Діти сьогодення чимось схожі між собою, але водночас дуже різні. Вони допитливі, енергійні, креативні, сповнені цікавих ідей та нових сподівань. Кожен зі своїми захопленнями та інтересами, зі своїми проблемами та переживаннями. Сучасні діти володіють досить високим рівнем інтелекту та пам'яті. Вони легко сприймають нову інформацію, вміють образно мислити та знаходити нестандартні рішення. Діти прагнуть знайти своє вагоме місце у сім'ї, колективі, суспільстві. Таке прагнення самовиразитись, показати своє «Я», веде до багатьох непорозумінь з батьками та наставниками.

Батьки, прагнучи досягти кар'єрного росту, покращення матеріального стану родини, часто-густо залишають дитину на одинці зі самим собою. Це веде до багатьох непередбачуваних та негативних наслідків. Через брак живого спілкування, часто дитина втікає від реалій сучасного світу у світ віртуальний, де на неї чатує безліч спокус та небезпек. Добре, якщо Інтернет стає джерелом здобуття корисної, цікавої інформації, що стимулює інтелектуальний розвиток дитини. А якщо це

азартні ігри, або небезпечні рухи, котрі затягують у свої тенета яскравими рекламними роликами? А це веде до багатьох проблем та ігрової залежності. Інша частина дітей шукає живого спілкування з однолітками на вулиці. І добре, якщо це хороша компанія однокласників, що займаються спортом чи іншими корисними справами. А якщо ні? Тому часто діти, потрапляючи під згубний вплив такого товариства, втікають з дому, починають вживати алкоголь та, чого гірше, наркотики.

Як забезпечити дітям щасливе дитинство? Як сприяти їх всебічному розвитку? Як розвивати їх живий інтерес до пізнання світу? Як покращувати та зміцнювати дитяче здоров'я? Як формувати навички правильного спілкування у колективі? Такі питання стоять перед батьками, педагогами та суспільством в цілому.

Не є таємницею, що українська школа не вповні відповідає змінам, що відбулися в психології та поведінці дітей? Які технології та методи можуть допомогти батькам і педагогам навчати нове «технологічне» покоління? Сучасній дитині замало шкільних знань, вона відмовляється сприймати одноманітність шкільних занять, позбавлених родзинок, цікавинок, інтерактивну, вона прагне більшого. І саме тут, на нашу думку, великого значення набуває позашкільна освіта. Адже дитина вибирає гурток, враховуючи свої інтереси та нахили і завдання педагога-позашкільника допомогти дитині зробити це навчання цікавим, насиченим і творчим, навчати дітей тому, що їм цікаво.

Сучасні діти хочуть навчатися у педагога-друга, наставника, порадики, а не контролера, адже вони бажають партнерських стосунків у відносинах між педагогом і учнями. Отже, і нам, педагогам-позашкільникам, доведеться постійно вчитися та самовдосконалюватися, щоб досягнути інновації та розмовляти із дітьми однією мовою. Діти приходять до нас сформованими особистостями, і наше завдання – допомогти їм стати самими собою, стати щасливими та гармонійними.

Пам'ятаймо! З дітьми треба бути партнерами, взаємно вчитися один у одного, допомогти зрозуміти дитині, що світ дуже різноманітний та цікавий, тож саме вони будуть його змінювати.

Досвідчений наставник у гуртку повинен створити такі умови, щоб діти були важливими і поміченими. Тому потрібно розвивати мотивацію участі, залученості. Це дає унікальну можливість, щоби дитина стала частиною спільноти, відчувала свою приналежність до соціуму.

Ми, дорослі, дуже часто думаємо, що знаємо краще як і що треба робити, при цьому не залучаємо учнів приймати рішення і впливати на процеси. Ми робимо для них, а, виходить – замість них. А краще – робити разом.

Часто-густо, нам видається, що дитина бунтує. Творчий педагог-позашкільник зможе у цьому побачити переваги: сильну ідентичність дитини, наявність власного

погляду, позиції. Це стійкість – адже, якщо бунтує, то наважується протистояти іншим.

Активним гуртківцям-бунтарям треба відчувати свою потрібність і важливість для групи, тому педагогу потрібно давати додаткові завдання саме для нього.

Пам'ятаймо, що сучасні діти – візуали. Вони дуже люблять малювати на всіх можливих поверхнях і краще сприймають, якщо пояснення теми підкріплюється візуальними дрібничками. Коли пояснюємо тему, краще робити по можливості візуальні нотатки: щось наклеїти, намалювати, скласти пазли, розвісити наочності тощо. А ще буває так, що на занятті школяр встигає намалювати собі «тату» на всю руку. Звісно, це потрібно бачити, але, якщо учень включений в роботу, відповідає, то сприймати цей прояв творчості потрібно нормально.

Працюючи з дітьми, працюймо над собою – так, щоб заслужити довіру з боку гуртківців. А це можливо лише через щирість. Діти дуже її відчують. Не вдягаймо на себе «скафандр»: я вчу те то і те то, а все інше мене не цікавить. Так з сучасними дітьми не можна. Сприймаймо дитину з усім її світоглядом, легко, ненав'язливо коригуймо її поведінку, вишукуймо її сильні сторони, помічаймо й підтягуймо слабкі, відкриваймося як особистість для дитини самі – тоді буде результат, буде довіра і партнерські стосунки. І ви не просто виховаете на гуртку людину, яка, скажімо, буде вміти шити, в'язати, вишивати, малювати, танцювати..., а стане гармонійною, впевненою у собі людиною, яка потрібна сучасному суспільству.

Чуймо своїх вихованців. Навчімося менше коментувати почуте, і ставити більше запитань, які приведуть до розуміння того, чому дитина думає і говорить саме так.

Нам, педагогам-позашкільникам, потрібно помітити якості дітей і направити їх на добро. Можна обговорювати риси гуртківців, але зі значком плюс. Наприклад, не впертий, а цілеспрямований. Звісно, впертість не означає автоматично наполегливість, але, якщо впертій дитині весь час казати: не будь впертим, цю рису можна загнати глибоко в характер дитини, і пізніше це вийде на зовні через агресію. Потрібно підказати підліткам, як цю впертість розвинути в цілеспрямованість. Самостійно дітям складно побачити свої риси, тому з ними про це треба говорити.

Сприймаймо як виклик істину: сучасні діти хочуть, щоб їх сприймали такими, які вони є. Бо такі вони є... А ми, як наставники, завжди пам'ятаймо народну мудрість: кожна дитина – таланту перлина. Помічаймо ці таланти, розвиваймо їх, вдосконалюймо, ростімо разом з дитиною і працюймо над собою. Сучасний педагог-позашкільник працює не марно тоді, коли він навчить багато чому дитину, водночас навчиться багато чого в дитини сам. Пам'ятаймо, якщо дитина опинилася у вашому товаристві серед інших гуртківців, то щось її до вас привело. Вловіть це! І працюйте над собою, аби сучасна дитина відчула, що вона потрібна вам, а ви – їй. І ще важлива істина: не повчайте сучасних дітей і не вказуйте, як їм жити. Краще навчіть

їх вчитися! Бо це призведе до більш ніж освітньої мети: ви зможете виховати не лише інтелектуальну, практично орієнтовану особистість, а й людину суспільства, чутливу до мудрості людської, з благородним серцем, чистотою духовних поривань, яка стане частинкою покоління унікальних, потенційно сильних і неповторних людей.

II. Сучасне заняття гуртка

2.1. Типологія гурткових занять та їх види

Гурткове заняття – це складне педагогічне явище, витвір таланту кожної особистості, де є змога щоразу показувати зразки засвоєння гуртківцями знань, умінь та навичок.

Кожне гурткове заняття – це окрема вистава, де режисером є саме керівник гуртка, а гуртківці – актори, які творять у міру можливості це дійство.

В залежності від провідної дидактичної задачі, структури заняття, характеру пізнавальної діяльності, логічного змісту роботи.

Гурткові заняття поділяють на такі типи:

- вступне заняття;
- заняття первинного ознайомлення з матеріалом;
- заняття вивчення та засвоєння нового матеріалу (нових знань, умінь, навичок);
- заняття формування практичних умінь та навичок;
- заняття із закріплення, повторення та узагальнення;
- узагальнення та систематизації знань, умінь та навичок;
- заняття практичного застосування знань, умінь та навичок;
- заняття контролю та корекції знань, умінь та навичок;
- підсумкове заняття;
- змішане (комбіноване) заняття(керівник гуртка пояснює, закріплює, повторює, контролює).

Така класифікація є найзручнішою для планування, прогнозування діяльності педагога, обґрунтування методики кожного заняття.

Кожен тип заняття має свою структуру, тобто етапи побудови заняття, їх послідовність, взаємозв'язки між ними. Характер елементів структури визначається завданнями, які треба постійно вирішувати на заняттях певного типу, щоб найбільш оптимальним шляхом досягти тієї чи іншої дидактичної, розвивальної та виховної мети заняття. Визначення і послідовність цих завдань залежать від логіки і закономірностей навчального процесу. Зрозуміло, логіка засвоєння знань

відрізняється від логіки формування навичок і вмінь, а тому і різниться структура уроків (занять) відповідних типів.

З усіх зазначених типів комбіноване заняття найпоширеніше у сучасному позашкільлі. Але бувають і інші види навчальної діяльності, які важко включити в таку класифікацію, наприклад заняття на пришкільній ділянці, екскурсії, вступні заняття і т.д.

Види гурткових занять:

- стандартне гурткове заняття,
- заняття-урок,
- заняття-лекція,
- заняття-дискусія,
- заняття-рольова гра,
- заняття, які проводять самі гуртківці,
- заняття взаємного навчання,
- тренування,
- репетиція,
- вікторина,
- конкурс,
- концерт,
- заняття-концерт,
- змагання,
- рольова гра,
- театралізоване заняття,
- клубна робота,
- екскурсія,
- експедиція,
- практична робота,
- інтегроване заняття (науково- дослідницьке)...

Кожна із організаційних форм навчання має свою структуру, яка відображає впорядкованість усіх її елементів, ознак. Доцільність застосування певної форми визначається напрямком гуртка, конкретною дидактичною метою, змістом і методами навчальної роботи.

Гурткові заняття, які не вкладаються (повністю або частково) в межі виробленого та сформульованого дидактикою, на яких керівник гуртка не дотримується чітких етапів навчального процесу, традиційних методів роботи – нестандартні.

Таке гурткове заняття – передусім, творчість, самобутність, навіть мистецтво керівника гуртка, педагога-майстра, який застосовує власні нетрадиційні форми роботи з гуртківцями, використовує індивідуальні, часто саморобні (і тим найбільш корисні для гуртківців) дидактичні матеріали, дедалі більше урізноманітнюючи й удосконалюючи їх. Для таких занять характерними є інформаційно-пізнавальна система навчання, оволодіння готовими знаннями, пошук нових, розкриття внутрішньої сутності явищ через гру, диспут.

Велике значення відіграє емоційна сфера дитини, розвиток її природних задатків, удосконалення здібностей.

Джерелом підвищення ефективності гурткового заняття є інтерес до навчання, самостійна робота, вміле використання наочності, дидактичного, роздавального матеріалу, диференційований підхід. Кожне заняття повинно бути неповторним і укладатися в пам'яті дитини, вчити мислити, збагачувати мовлення, формувати особисту думку.

Зростаючі вимоги до якості знань гуртківців спонукають керівників гуртків шукати нові форми й методи роботи, які допомогли би будувати навчальний процес на основі найбільшої активізації пізнавальної діяльності гуртківців. Починаючи з емоційно цікавого матеріалу, поступово керівник підводить гуртківців до необхідності знати закономірності, виділити головне. Керівнику потрібно звертати увагу на запитання на зразок «Що?», «Де?», «Коли?», частку заняття віддавати на пошуки відповідей на запитання «Чому?», «Для чого?», «З якої причини?», «До чого це призвело?». Ось саме тут у гуртківців починає народжуватися думка. Інтерес до гурткового заняття з'являється лише тоді, коли гуртківці мають змогу виявити на занятті й поза ним свої знання, вміння, власну думку.

Звісно, нестандартні гурткові заняття незвичайні по задуму, структурі, організації, методиці проведення, більше подобаються гуртківцям, ніж постійні за структурою і режимом роботи заняття. Тому практикувати такий вид діяльності потрібно кожному керівнику гуртка. Особливість нестандартних гурткових занять полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликало б інтерес в гуртківців, сприяло їх оптимальному розвитку і вихованню.

Успіх організації нестандартного гурткового заняття під час розв'язання проблемної ситуації на етапі засвоєння нових знань чи виконання завдань на етапі застосування набутих знань на практиці залежить від того, як засвоєні прийоми спілкування, розвинута техніка мовлення, мовленнєвий етикет, уміння володіти своїм організмом: міміка, жести, погляд, постава, манера триматися під час розмови, зустрічі і т.д. А саме такі якості допомагають будь-яке гурткове заняття зробити нетрадиційним.

2.2. Форми та методи навчання. Моделі навчання

Сучасне заняття у закладі позашкільної освіти відрізняється від шкільного: метою, змістом, формами, використанням нестандартних методів і прийомів роботи, атмосферою доброзичливості і можливістю самостійного вибору дитиною напрямів діяльності.

Але є загальні вимоги до організації і проведення занять, яких потрібно дотримуватися. Тому необхідно приділяти належну увагу підготовці та проведенню занять виходячи зі змісту програми, щоб воно було ефективним, з максимально раціональним використанням часу.

З цією метою потрібно визначитися з вибором педагогічної технології, формою проведення, типом, структурою та ін. Знання видів і особливостей навчальних занять допоможе сформувати потребу і вміння правильно моделювати заняття, удосконалювати свої конструктивні, методичні знання, вміння і навички.

У навчальному занятті представлені всі елементи освітнього процесу: мета, зміст, засоби, методи, організація. Якість навчального заняття залежить від правильності визначення кожного з цих компонентів і їх раціонального поєднання. Однак головна вимога до навчального заняття - це досягнення мети, поставленої педагогом.

Активні методи і форми організації навчання в закладі позашкільної освіти забезпечують кожній дитині гармонійний розвиток власних здібностей у вільний від навчання час.

Насамперед, розглянемо, який зміст вкладається в поняття форма. Латинське слово *forma* означає зовнішній обрис, зовнішній вигляд, структура чого-небудь. Стосовно навчання поняття "форма" вживається в двох значеннях: форма навчання і форма організації навчання.

Форма організації навчання – це зовнішній вияв узгодженої діяльності педагога та учнів, яка здійснюється в певному порядку і режимі. У позашкільній роботі існує своя специфіка. Враховуючи досвід педагогів, доцільним вважається застосування наступних форм організації занять: групові та індивідуальні.

На *групових* заняттях ведеться робота з усією групою, викладається загальний матеріал. Такі заняття допомагають побачити цілісну картину складу групи, рівень досягнень всіх та окремо кожного. Навчання в групі об'єднує, дає можливість виховувати в учнів почуття взаємодопомоги.

В межах групи можливо виділяти *підгрупи*. За такої організації роботи легко приділяти увагу кожній окремій групі, що відрізняються напрямками, тематикою, проблемами, рівнями підготовки тощо.

Індивідуальна форма передбачена в роботі з дітьми, які виявили особливі здібності. Індивідуальна робота також проводиться з дітьми, які відстають у навчанні від колективу, з метою надання їм допомоги в досягненні певного рівня, кращого результату. **Індивідуальна форма** навчання передбачає взаємодію педагога з одним учнем.

У гуртках, де передбачена сумісна робота різновікового складу груп одного напрямку (вокальний, хореографічний), передбачені обов'язкові зведені репетиції, ансамблева робота.

Форма навчання як дидактична категорія означає зовнішню сторону організації навчального процесу. Вона залежить від цілей, змісту, методів і засобів навчання, матеріальних умов, складу учасників освітнього процесу та інших його елементів.

Існують різні форми навчання, які поділяються за кількістю учнів, часом і місцем навчання, порядком його здійснення.

В роботі колективів позашкільної освіти можуть застосовуватись різноманітні форми навчальних занять, що дозволяє педагогу зробити освітній процес більш динамічним і цікавим для вихованців. До того ж поєднання різних форм навчальних занять створює учням умови для самостійного освоєння матеріалу і отримання більш ґрунтовних знань.

При цьому форми навчальних занять можна розділити на дві групи:

а) заняття в навчальному кабінеті:

- тематичні,
- комплексні або інтегровані (вивчення однієї навчальної теми з використанням 2-3 видів творчої діяльності),
- ігрові,
- підсумкові або контрольні.
- б) виїзні заняття:*
- навчальні екскурсії,
- походи,
- експедиції,
- практичні заняття "на місцевості".

Використовуючи різні форми навчальних занять, не варто забувати, що існують певні умови, яких необхідно дотримуватися в будь-якому випадку:

- комплексність мети і завдань,
- наявність чітко продуманої логіки заняття, наступності етапів,
- чітка організація всіх етапів заняття, мотивація дітей на навчальну діяльність,
- наявність сприятливої психологічної атмосфери,
- активна позиція дитини (*включення кожної дитини в діяльність*).

Для повноцінного освоєння кожної навчальної теми найбільш оптимальним буде таке поєднання різних форм навчальних занять, при якому кожна з них приносить нові елементи в теоретичну і практичну підготовку дітей. Важливо постійно урізноманітнювати форми роботи, вишукуючи нові, цікаві, ефективні.

Поняття методів навчання та їх класифікація

Трактувань поняття "метод навчання", а також їх переліків та класифікація в педагогіці існує багато.

Постараємося коротко викласти найбільш традиційні з них. Отже, **метод навчання** – це взаємопов'язана діяльність педагога та учнів, спрямована на засвоєння дітьми системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток. Метод - це «шлях до досягнення мети». Його роль у системі «мета — завдання - зміст - форми та методи навчання» є визначальною.

В залежності від поставлених завдань, керівник гуртка на заняттях використовує різноманітні методи навчання, частіше всього поєднуючи їх.

Класифікувати методи навчання можна за різними критеріями:

- за джерелами передачі й характером сприйняття інформації: *словесні, наочні та практичні*;
- за основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: *методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок*;
- за характером пізнавальної діяльності: *пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі*.

Для зручності користування виділимо методи навчання, які традиційно використовуються в системі позашкільної освіти дітей, і розглянемо їх відповідно до основних етапів навчання.

- на етапі вивчення нового матеріалу в основному використовуються пояснення, розповідь, показ, ілюстрація, демонстрація, рідше - лекції.
- на етапі закріплення вивченого матеріалу в основному використовуються бесіда, дискусія, вправа, лабораторна та практична робота, дидактична або педагогічна гра.
- на етапі повторення вивченого - спостереження, усний контроль (*опитування, робота з картками, ігри*), письмовий контроль, тестування.
- на етапі перевірки отриманих знань - залік, виконання контрольних завдань, захист творчих робіт, виставка, концерт.

Однак при виборі методів необхідно пам'ятати: «чистих» методів не існує. В будь-якому виді навчальної діяльності водночас поєднується декілька методів. І якщо ми можемо сказати, що використовуємо той чи інший метод, то це лише означає, що він домінує на певному етапі роботи.

Отже, вибір методів роботи цілком залежить від особистого бачення педагогом задач педагогічного процесу та шляхів досягнення мети, з чого, власне, й складається сутність вибору педагогічної технології.

Методи навчання за рівнями повідомлення навчального матеріалу:

- **інформаційний або пояснювально-ілюстративний** (навчальний матеріал подається у вигляді готової інформації (*розповідь, демонстрування, пояснення*));
- **інформаційно-операційний** (водночас з інформаційним способом відтворення навчального матеріалу розгорнуто пояснюється функціонування об'єкта вивчення та способи оперування ним);
- **репродуктивний метод** – використовується для формування вмінь і навичок учнів на рівні, що дозволяє застосувати їх в умовах, які раніше розглядалися,

або трохи змінених. Педагог за допомогою системи завдань організовує діяльність учнів з неодноразового відтворення повідомлених знань або способів діяльності.

- **проблемний** (визначається проблема і намічається шлях її розв'язання, керівник гуртка не тільки організовує передачу інформації різними способами, а і знайомить учнів із процесом пошуку розв'язання тієї чи іншої проблеми);
- **частково пошуковий (евристичний)** – метод, при якому педагог організовує участь учнів у виконанні окремих кроків пошуку розв'язання проблеми. Роль педагога полягає в конструюванні пізнавального завдання, розчленуванні його на окремі етапи, визначенні тих етапів, які учні виконуватимуть самостійно. В одних умовах вміння учнів бачити проблему, в інших – будувати докази, у третіх – робити висновки з викладених або продемонстрованих фактів, у четвертих – висловлювати гіпотези, у п'ятих – складати план перевірки висловлюваних припущень та інше. Тобто організовується засвоєння досвіду творчої діяльності за елементами оволодіння окремими етапами розв'язання проблемних задач.
- **дослідницький, сутність якого полягає в організації педагогом пошукової, творчої діяльності учнів з розв'язання нових проблем і проблемних ситуацій.** Дослідження психологів показали, що участь учнів у частковому вирішенні творчих проблем не приводить до формування вмінь досліджувати й аналізувати цілісні задачі.

Рациональне застосування методів навчання

Методи навчання	При якому змісті матеріалу доцільно застосовувати?	При розв'язанні яких задач ефективні?	До яких учнів дають найкращий результат?	Які можливості повинен мати керівник гуртка?
Словесні	Матеріал теоретико-інформаційного змісту	Формування знань теоретичного та практичного характеру	Готових до сприймання вербальної інформації	Такі, якими володіє краще, ніж іншими
Наочні	Такому, що може бути поданий у наочному вигляді	Розвиток уваги, спостережливості, умінь аналізувати	Для учнів із чуттєво-образним мисленням	Може знайти та самостійно виготовити наочність
Практичні	Коли зміст передбачає вміння застосовувати на практиці	Розвиток практичних умінь і навичок, збагачення досвіду	Готових до виконання практичних завдань	Наявність приладів, посібників для учнів
Репродуктивні	Занадто простий чи дуже складний	Формування базових знань, умінь і навичок	Не готових до проблемного навчання	Не має часу на застосування інших методів.

Проблемно-пошукові	Зміст середнього рівня складності	Розвиток мислення, дослідницьких умінь, творчого підходу до справи	Тих, які володіють необхідними вміннями	Володіє методикою проблемного навчання, має час
Індуктивні	Зміст викладений за індуктивною логікою	Розвиток умінь узагальнювати, мислити від конкретного до загального	Таких, які утруднюються в дедуктивних міркуваннях	Педагог володіє індуктивними методами
Дедуктивні	Зміст раціонально викладати в такий спосіб	Розвиток мислення (від загального до конкретного)	Учні мають відповідний розвиток мислення	Педагог володіє дедуктивними методами
Самостійна робота	Зміст доступний для самостійного вивчення	Формування навичок навчальної праці	Учні мають відповідний рівень знань, умінь, навичок.	Є дидактичні матеріали для кожного учня, педагог уміє керувати роботою дітей
Продуктивні	Зміст, сприятливий для засвоєння його шляхом відкриття нового знання	Розвиток умінь продукувати нове знання	Учні готові до самостійної творчої діяльності	Педагог володіє методикою організації продуктивної діяльності

Нетрадиційні методи навчання

Метод складної цілі, який дозволяє планувати навчання учнів у зоні їх найближчого розвитку та забезпечує формування відповідальності, переконання в можливості подолання труднощів, що виникають на життєвому шляху, віру у свої сили.

Метод вибору, котрий дозволяє створити умови для прийняття учнями навчальної задачі, захоплення пізнавальною діяльністю, в якій вони можуть почуватися особистостями.

Метод випередження, який сприяє прискореному розвитку сильних учнів класу, дає можливість слабким усвідомити найбільш важкі місця навчальної програми.

Метод укрупнення блоків, який допомагає засвоїти головні, істотні поняття розділу, зв'язки між ними, зменшити навантаження на учнів.

Метод самоаналізу та колективної творчості, характерною рисою якого є залучення учнів до групових форм діяльності з метою створення нового продукту та активне використання рефлексії.

Метод індивідуалізованого застосування програм залежно від особливостей учня, який дозволяє створювати для кожного школяра траєкторію індивідуального вивчення теми.

Поєднання мети, завдань, форм, методів, способів утворює **методику**.

Розглянемо найбільш поширені методики навчання, що використовуються в сфері позашкільної освіти дітей, а саме:

- **методика диференційованого навчання:** (педагог викладає новий матеріал всім учням однаково, а для практичної діяльності пропонує роботу різного рівня складності, в залежності від віку, здібностей і рівня підготовки кожного),
- **методика індивідуального навчання:** (в умовах навчальної групи): (для кожної дитини (а краще з його участю) складається індивідуальний творчий план, який реалізується в оптимальному для нього темпі),
- **методика проблемного навчання:** (педагог не дає дітям готових знань і умінь, а ставить перед ними проблему (найкраще реальну і максимально пов'язану з повсякденним життям дітей); і вся навчальна діяльність будується як пошук вирішення даної проблеми, в ході чого діти самі отримують необхідні теоретичні знання і практичні вміння та навички);
- **методика проєктної діяльності:** (при такій організації навчального процесу вивчення кожної теми будується як робота над тематичним проєктом, в ході якої діти самі формують на доступному їм рівні його теоретичне обґрунтування, розробляють технологію його виконання, оформляють необхідну документацію, виконують практичну роботу; підведення підсумків проводиться у формі захисту проєкту).

Зміст навчальної діяльності обов'язково має включати два взаємодоповнюючих напрямки: теоретичну і практичну підготовку дітей в певному виді творчої діяльності.

Теоретична підготовка є однією з найважливіших складових підготовки дітей в певному виді творчої діяльності: саме в процесі вивчення теорії даного навчального предмету учні мають можливість отримати максимум інформації, що не тільки розширює їх загальний і спеціальний кругозір, але і дозволяє на певному етапі навчання перейти з репродуктивного рівня роботи до самостійної діяльності, а потім - на продуктивний (творчий) рівень.

Практична підготовка - основна складова навчальної діяльності дитячого творчого об'єднання, так як головним принципом позашкільної освіти дітей є його практико-орієнтована спрямованість. Але практична підготовка учнів дитячого творчого об'єднання вимагає чіткої визначеності в змісті і організації.

Для того щоб діти повноцінно освоїли практичну складову навчальної діяльності, необхідно:

1. підібрати загально-розвиваючі вправи (фізичні, інтелектуальні і т.д.) з урахуванням особливостей конкретних дітей;

2. скласти комплекс спеціальних тренувальних завдань і вправ, зорієнтованих на розвиток загальних, спеціальних і творчих здібностей кожного учня;
3. вибирати тему і форму практичної роботи, максимально актуальну в реальному житті конкретних учнів;
4. освоєння техніки даного виду діяльності починати з найбільш легких прийомів з подальшим поступовим ускладненням;
5. кожен початок дитиною (дітьми) практичну роботу обов'язково довести до логічного результату - концертного або спортивного виступу, виставкового показу і т.д.;
6. не поспішати з "зовнішнім" показом результатів практичної роботи до того часу, поки педагог не переконається, що досягнутий рівень виконання достатній для цього.

Результатом діяльності педагога, звичайно, стають успіхи дітей. Але для педагога важливо постійно обдумувати свою діяльність, відзначаючи вдалі і менш вдалі методи, цікаві форми роботи, будь-які види завдань, що викликали у дітей найбільший інтерес, одним словом, проводити аналіз заняття.

Моделі навчання

Залежно від участі учнів у навчальній діяльності можна виділити активну та пасивну моделі навчання. До цієї класифікації додамо ще інтерактивне навчання як певний різновид активного, який має свої закономірності та особливості.

Пасивна модель навчання

За цією моделлю учень виступає у ролі пасивного слухача. Він сприймає матеріал, який йому подає педагог: відеофільм, текст із підручника, журналу, газети тощо. За такої моделі використовуються **пасивні методи навчання** – лекція-монолог, пояснення нового матеріалу керівником гуртка, демонстрація.

Позитивні та негативні сторони моделі:

Позитивні

1. Можна подати великий за обсягом матеріал за короткий час.
2. Одночасно сприймають матеріал усі слухачі.
3. Витрачається мало часу на розповідь або пояснення.

Негативні

1. Учні пасивні, не спілкуються ні між собою, ні з педагогом
2. Не виконують ніяких завдань.
3. Керівнику гуртка важко зрозуміти якість засвоєння поданого матеріалу.
4. Відсутній контроль за знаннями.
5. Як правило, невисокий відсоток засвоєння знань.

Навчання за такою моделлю **пасивне**. Цю модель можна назвати «**монолог**».

Активна модель навчання

У цьому випадку керівник гуртка і учень перебувають у постійному взаємозв'язку. Учень відповідає на запитання педагога, розповідає. Керівник гуртків зокрема має змогу співпрацювати з кожним учнем.

За такої моделі використовують **активні методи навчання**: бесіду, дискусію, фронтальне опитування тощо.

Позитивні

1. Високий рівень інформації (проблемний метод).
2. Велика кількість учнів, які одночасно можуть сприймати інформацію.
3. Відсоток засвоєння матеріалу досить високий.
4. Майстерність педагога відіграє велику роль в організації такого навчання.
5. Керівник гуртка може проконтролювати надані учням знання.

Негативні

1. Учні спілкуються тільки з педагогом.
2. Як правило, на занятті така модель використовується тільки для опитування.
3. Учень перебуває у постійній напрузі – "спитає - не питає".
4. Учень може бути незадоволений тим, що його не запитали, не вислухали його думку.

Позитивні і негативні сторони цієї моделі:

Навчання за такою моделлю – **активне**. Таку модель можна назвати «**діалог**».

Інтерактивна модель навчання

Схема цієї моделі відображає постійне спілкування педагога з учнями, учнів з учнями. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Під час навчання за такою моделлю використовують ділові та рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати та ін.

Позитивні та негативні сторони моделі:

Позитивні

Негативні

1. Розширюються пізнавальні можливості учня (*здобування, аналіз, застосування інформації з різних джерел*).
2. Як правило, високий рівень засвоєння знань.
3. Керівник гуртка без зусиль може проконтролювати рівень засвоєння знань учнів.
4. Керівник гуртка має змогу розкритись як організатор, консультант.

1. На вивчення певної інформації потрібен значний час.
2. Необхідний інший підхід в оцінюванні знань учнів.
3. У педагога відсутній досвід такого виду організації навчання.
4. Відсутні методичні розробки занять гуртків різних напрямів.

5. Партнерство між керівником гуртка і учнями та в учнівському колективі.

Навчання за такою моделлю – **активне, нетрадиційне**. Подану модель можна назвати "**полілог**".

2.3. Інноваційні технології та прийоми навчання. Засоби навчання

Навчальний процес у закладі позашкільної освіти – це сучасні інноваційні форми та методи організації освітнього процесу. Саме позашкільна освіта, при наявності у дитини зацікавленості від природи, має всі умови для подальшого розвитку дитини: раннє систематичне тренування за індивідуальною програмою, своєчасне залучення до самостійних експериментів і наукової роботи (МАН), участі у конкурсах, фестивалях, змаганнях, виставках, наукових дискусіях і ділових іграх.

Педагогу позашкільної освіти важливо пам'ятати, що мета всіх занять: підняти і підтримати в учнів інтерес до тієї чи іншої сфери пізнання, до того чи іншого фаху, підвищити ефективність навчання.

Робота кожного гуртка у закладі позашкільної освіти характеризується певними особливостями: добровільне бажання вихованця приймати участь у різних видах діяльності, інтерес - визначальний стимул всіх починань, активна самостійна позиція, творча свобода та розвиток обдарувань. Саме в таких умовах надається можливість вихованцю опинитися в природному середовищі, розвиватися в атмосфері культури свого народу, виховуватися шляхом засвоєння культурно-історичних, духовно-національних традицій і звичаїв.

Останні роки все більше уваги приділяється нетрадиційним формам проведення занять. Ми маємо бажання шукати нові шляхи удосконалення навчально-виховного процесу, які б допомагали підвищити інтерес дітей до занять, активізувати їхню діяльність, прищепити любов до навчання.

Результати досліджень дозволяють стверджувати, що застосування нових форм роботи в творчих учнівських об'єднаннях **закладів позашкільної освіти** допомагають зробити вихованцям життєвий вибір та підготувати дітей до самостійного життя.

Головним у системі інноваційного навчання в **закладах позашкільної освіти** є ситуація спільної продуктивної та творчої діяльності педагога й дитини, педагога та групи, що впливає на навчання як на процес становлення особистості, її усвідомленої активності, її самоорганізації.

Прагнення до змін, зняття певних обмежень на інноваційну діяльність послужили зародженню широкого інноваційного руху в системі освіти. Неабиякі можливості для якісних змін в освіті пов'язані з інтенсивним розвитком засобів комунікації та інформаційних технологій.

Серед великої кількості технологій в Україні розроблена та пропагується технологія інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання - це навчання діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання.

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Науковці виділяють такі інтерактивні форми навчання і виховання: інформаційні, пізнавальні, мотиваційні, регулятивні.

Інформаційні інтерактивні форми навчання і виховання - це способи діалогічної взаємодії учасників навчання з метою обміну духовними цінностями.

Практичні методи і вправи:

«Моє ім'я» - учні називають своє ім'я і розповідають якусь цікаву, кумедну, яскраву історію, пов'язану з іменем. Такий метод сприяє швидкому знайомству.

«Перше знайомство» - учні обирають собі пару. Перш ніж назвати себе і розповісти про себе, учням пропонується уважно подивитися одне на одного і посміхнутися. Можна потім запропонувати описати свою пару: зовнішність, враження.

«Хвилина мого життя» - розповісти випадок, що найбільш запам'ятався.

«Паперові літаки» - написати ім'я на аркуші, зробити з нього паперовий літак. Літаки запускають одночасно. Кожен підбирає літак, відшукує володаря. Потім виконує якесь завдання в парі.

«Візитка» - гуртківці виготовляють собі особисті картки (бейджики) з характерологічною інформацією.

Пізнавальні інтерактивні форми навчання і виховання - це способи пізнавальної взаємодії (діалогу) учнів з метою отримання нових знань і навичок.

Вправи:

«Ділова сюжетно-рольова гра» - це форма відтворення предметного і соціального змісту якоїсь діяльності. У грі відтворюється професійна обстановка, подібна до реальної, предметне оточення.

Сюжетно-рольова гра має виховну і навчальну мету і складається з таких компонентів: цілі, комплект ролей і функцій гравців, сценарій, правила гри,

предметне забезпечення.

Найскладнішим у грі є чітке визначення функцій гравців. Рекомендується функції подавати узагальнено та доповнювати інструкціями словесно чи за допомогою знаків.

У правилах гри відображаються характеристики реальних процесів і явищ. Правила містять обмеження, що стосуються технологій гри, регламенту ігрових процедур, ролей та функцій. Їх не повинно бути багато.

Мотиваційні інтерактивні форми навчання і виховання - це способи діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу, за допомогою яких кожен визначає власну позицію у ставленні до діяльності учасників, інших учнів, педагога, самого себе. Тісно пов'язані із самооцінкою.

Вправи:

«*Мої очікування*» - запропонувати чітко визначити своє відношення до діяльності: я чекаю – від себе, від інших учнів, від педагога.

«*Самооцінка*» (за конкретним видом діяльності):

- Що я вмію?
- Чого б я хотів навчитися?
- Де це можна використати?
- Як мені це вдалось?

Насамперед дітям необхідно показати конкретний зразок (еталон) того, яким має бути результат. Для формування правильної самооцінки дуже важливо вчити дитину порівнювати результати своєї діяльності не тільки з еталоном та результатами інших гуртківців, а й зі своїми досягненнями, радіти власним успіхам. У цьому основа особистісно-зорієнтованого підходу до навчання і виховання.

«*Інтерв'ю*» - робота в парах із проблем:

- Що знаєш по темі?
- Які запитання виникли?
- Де знайти відповідь?

Регулятивні інтерактивні форми навчання і виховання - це способи, завдяки яким устанавлюються та приймаються певні правила діалогічної взаємодії учасників діяльності.

«*Вироблення правил*» - перед початком будь-якої діяльності виробляються правила, якими керуються у процесі проведення. Наприклад: правила поведінки під час роботи, на екскурсії, в залі.

Нестандартні заняття

Нестандартні заняття відрізняють від звичайних комбінованих занять відсутністю послідовності елементів заняття, передбаченої загальноприйнятою типологією занять; наявністю у структурі заняття інших форм навчання,

запровадженням самостійної діяльності учнів, використанням програмованого і проблемного навчання, усуненням перевантаженості учнів.

Для нестандартних занять, як правило, характерні: колективні способи роботи; цікавість до навчального матеріалу; значна творча складова; активізація пізнавальної діяльності; партнерський стиль взаємовідносин; зміна ролі вчителя; нові підходи та інше.

Нетрадиційні форми проведення занять дають можливість не тільки підняти інтерес дітей до досліджуваного предмета, але й розвивати їхню творчу самостійність, навчати роботі з різними джерелами знань.

У посібнику І. П. Підласого «Педагогіка» перелічується 36 типів нестандартних занять С. В. Кульневич та Т. П. Лакоцеліна виділяють такі групи нестандартних занять:

1. заняття зі зміненним способом організації (*лекції, захист ідей, заняття взаємоконтролю*);
2. заняття, пов'язані із фантазією (*заняття - казка, театралізоване заняття*).
3. Заняття, які імітують які-небудь види діяльності (*заняття - екскурсія, заняття - експедиція*);
4. заняття з ігровою змагальною основою (*вікторина, КВК*);
5. заняття з трансформацією стандартних способів організації (*семінар, залік*);
6. заняття - аналогії певних дій (*заняття - суд, заняття - аукціон*);
7. заняття - аналогії з відомими формами і методами діяльності (*заняття - диспут, заняття - дослідження*).

До нестандартних занять слід готуватися заздалегідь. Перед усім вибираємо найбільш активних, ініціативних, добре підготовлених з даної теми вихованців (якщо тема нова, то даємо їм опрацювати матеріал самостійно, при цьому надаємо консультації).

Отже, нестандартні заняття відрізняються від стандартних тим, що участь у них є обов'язковою для всіх гуртківців. Однак не можна забувати, що головним у проведенні будь-якого заняття є навчання. Нестандартні заняття лише активізують діяльність гуртківців, роблять сприйняття більш активним, емоційним; мислення — творчим, самостійним, гнучким. Сприяють розширенню кругозору, перевірці знань учнів у ігровій формі, зняттю втомленості.

Інтегровані заняття

Однією з найперспективніших інновацій, яка закладає нові умови діяльності педагогів та учнів і має великий вплив на ефективність сприйняття вихованцями навчального матеріалу є інтеграція. Під словом «інтеграція» ми розуміємо об'єднання різних частин в одне ціле, їх взаємовплив і взаємопроникнення, а також злиття навчального матеріалу двох або більше дисциплін.

Таке об'єднання дає можливість залучити для вивчення цікавий матеріал, розглянути і вивчити предмет чи явище цілісно, різнобічно; інформаційно збагатити зміст, розвивати мислення та почуття вихованців на більш високому рівні.

Метою інтегрованого заняття є різнобічне, усвідомлене вивчення поняття, предмета чи явища за допомогою комбінації різних видів діяльності - творчої, художньої, ігрової, тобто на таких заняттях з однаковим успіхом можна об'єднати як історію з фольклором, з краєзнавством, технічною творчістю, так і історію з хореографією, а англійську мову з творчістю.

Варіації інтегрованих занять

Інтегровані заняття зазвичай плануються заздалегідь. Адже необхідно, щоб тема збігалася з темою в навчальних програмах, і готовність колективу до певного типу заняття. Дуже часто інтегровані заняття проводяться за темами узагальнення і закріплення знань.

Сучасна спрямованість позашкільної освіти тісно пов'язана з комп'ютеризацією та інформатизацією. Тому багато занять потребують інтеграції з інформатикою. Діти закріплюють нові знання за допомогою персонального комп'ютера. Сучасним дітям приносить велике задоволення робота з комп'ютером і навчання для них стає більш захоплюючим. Діти можуть виконувати на комп'ютері як звичайні завдання стандартного заняття, так і нові, незвичні для них вправи. Основна мета такого заняття - вивчення нового матеріалу (або закріплення теми) поряд з освоєнням прийомів роботи на комп'ютері.

Напевно, найпоширеніший варіант інтегрованих занять – гуртки естетичного циклу. Синтез музики і хореографії, образотворчого мистецтва найбільш повно підносить дітям навчальний матеріал. Знання стають більш осмисленими, учні глибше вникають у досліджувані питання. Такі заняття продуктивні: вони не тільки дають знання, але й надихають їх на власну творчість.

Ефективні заняття гуманітарної спрямованості. Зазвичай вони мають порівняльний характер, наприклад, аналізується аспект граматики української та англійської мов.

Як підготувати інтегроване заняття

Нестандартність заняття вимагає великої підготовчої роботи. Почати краще з визначення провідної мети, відповідно до якої визначається зміст заняття. Весь навчальний матеріал не повинен бути перевантажений зайвою інформацією.

Розпочинається підготовка з складання докладного плану заняття. Кожен етап заняття розписується і вказується час, витрачений на цей етап. Педагоги заздалегідь продумують хід заняття і прогнозують всі можливі паузи, пов'язані з наочністю та роздатковим матеріалом. Зазвичай на інтегрованих заняттях чимало навчального обладнання: від карток до мультимедійного полотна. Керівники гуртків працюють в

парі, і навіть якщо в певний момент провідну роль відіграє один педагог, другий не повинен сидіти в тіні. Він або готується до наступного етапу, або спостерігає за роботою дітей, допомагає їм.

В кінці заняття всі учні повинні самостійно позначити ті міжпредметні зв'язки, заради яких і планувалося заняття. Тобто мета повинна бути досягнута. На етапі закріплення педагоги повинні це побачити, тому вправи цього моменту заняття повинні бути найбільш яскравими, конкретними, придатними для індивідуальної роботи.

Можна залучати і учнів до підготовки інтегрованого заняття, заздалегідь пропонуючи їм підготувати якусь частину нового матеріалу. Таким чином, ви вже робите заняття рольовим. Часто інтегровані заняття проводяться у формі семінарів. Це поширена практика. Семінари, у свою чергу, підрозділяються на семінар-дослідження, семінар-дискусію і семінар-«круглий стіл».

Отже, інтегровані заняття є потужними стимуляторами розумової діяльності дитини. Діти починають аналізувати, зіставляти, порівнювати, шукати зв'язки між предметами і явищами. Інтегровані заняття часто супроводжуються відкриттями і знахідками. Це, в якомусь сенсі, наукова діяльність. Особлива цінність цього явища в тому, що роль дослідників виконують учні.

Крім перерахованого вище, заняття такого типу якнайкраще розкривають творчий потенціал педагога. Це не тільки новий етап у професійній діяльності вчителя, а й чудова можливість для нього вийти на новий рівень відносин з учнівським колективом.

Усі ці інноваційні педагогічні технології є актуальними, доцільними і ефективними і використовуються в закладах позашкільної освіти, розширюють горизонти для досягнення особистісної психологічної зрілості у гуртківців, сприяють успішному входженню дитини в суспільство. Вони поділяються на:

1. **Інформаційно-комунікаційні технології:** заняття-лекція, заняття-семінар, заняття-твір, заняття-конференція, заняття-творчі звіти, заняття-залік, заняття - інформація, інтегроване заняття.

2. **Ігрові технології:** навчальні ігри, змагання (*турнір, аукціон, вікторина, конкурс, "Щасливий випадок", "Що? Де? Коли?", КВК*); ділові, рольові ігри (*імпровізація, імітація, "ланцюжок", "бізнес-гра", "Суд", "Захист дисертації", "Слідство ведуть знавці", "Поле чудес", "Ерудит"*); драматизація (*драматична гра, пантоміма, драматична розповідь, ляльковий театр*).

3. **Дослідницькі технології** (діалог, роздуми, диспути, прес-конференції, репортаж, урок-протиріччя, урок-парадокс, пошук, розвідка, лабораторні дослідження, заочна подорож, експедиція, наукові дослідження, коло ідей).

4. **Психотренінг** (тренінг уваги, уяви, пам'яті, "Пізнай себе", "Пізнай свої здібності", "Твоя воля", "Твій характер", "Сам себе виховую").

5. **Особистісно зорієнтоване навчання** – спосіб організації навчання, у процесі якого забезпечується всілякий облік можливостей і здібностей учнів, створюються необхідні умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей.

6. **Метод проєктів** гармонійно поєднує академічні та прагматичні знання, стимулює самостійну пізнавальну діяльність і здійснюється за схемою: усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де я можу ці знання застосувати.

7. **Технологія схемо-знакових моделей навчального матеріалу.** Для усвідомлення учнями послідовності виконання загальнопізнавальних умінь корисно застосовувати схеми-опори, пам'ятки, які допомагають їм планувати свою навчальну роботу, питати, відповідати, доводити свою думку. Ці схеми розкривають суть уміння, алгоритм його виконання, зразок міркування, який можна використати для самостійного розв'язання пізнавальних завдань.

Безумовно, не можна абсолютно розділити численні типи нестандартних занять по ізольованих групах, бо, як правило, на уроках (гурткових заняттях) використовується декілька педагогічних технологій навчання. Недарма деякі уроки (гурткові заняття) називають інтегрованими (інтеграційними) не тільки за змістом матеріалу і за формами організації навчання, а й за поєднанням різних педагогічних технологій навчання.

Наведені технології – лише орієнтир для керівника гуртка, які створюють простір для розвитку педагогічної думки та творчості. У педагогічному досвіді кожного керівника гуртка знайдеться цікавий прийом, оригінальна форма проведення окремого розділу, всього заняття в цілому. Кожен, хто працює з дітьми, має свій арсенал прийомів, методів, власних таємниць і здогадок, помилок і перемог – всього того, з чого торується педагогічна стежинка у світ дитячої творчої душі.

Інноваційні педагогічні прийоми навчання

Адаптована методика Гіна «Конструктор занять»

Лови помилку – пояснюючи матеріал, керівник навмисно допускає помилку. Гуртківці заздалегідь попереджені про це. Навчіть їх реагувати на помилку, заохочуйте їх увагу! Керівник має прагнення, щоб діти не тільки помітили помилку, зрозуміли «помилконебезпечне» місце, але й знали правильну відповідь.

Відстрочена відгадка – на початку заняття керівник дає загадку (дивовижний факт), відгадку до якого, ключ до розуміння буде надано в процесі заняття. Інший варіант - загадку дають в кінці заняття, щоб гуртківці мали нагоду обміркувати її вдома і на початку наступного заняття вислухати висновки і дати правильну відповідь, правильне тлумачення дивовижного факту.

Фантастичне припущення – керівник доповнює реальну ситуацію фантастикою. Цей прийом дає можливість подивитися на звичні речі з незвичної точки зору.

Щедра оцінка – заохочувальний прийом для невпевнених у собі дітей. Оцінюємо словом, інтонацією, жестом. Використання цього прийому підбадьорює гуртківців, створює позитивний емоційний настрій, стимулює процес навчання. На цьому тлі найменші успіхи дитини помічаються, підтримується інтерес дитини до занять. Для учня з завищеною самооцінкою «щедру оцінку» слід застосовувати обережно і помірковано.

Дитяче журі – керівник дає можливість гуртківцям не тільки оцінити роботу товаришів, але й розвивати вміння дітей аналізувати, відбирати вагомі критерії оцінки, обґрунтовувати свої висновки. Цей прийом широко використовується у гуртках декоративно-прикладного напрямку, коли в колективі обговорюють, які роботи подати на виставку.

Здивуй – цей прийом перегукується з прийомом «фантастичне припущення» – керівник знаходить таку точку зору, при якій буденне стає дивовижним. Цей прийом збуджує увагу дітей не тільки на заняття, але й може мати «пролонговану» дію впродовж тривалого часу після заняття.

Рейтинг – завершуючи роботу, гуртківець сам ставить собі оцінку. За ту саму роботу оцінку ставить і керівник. Цей прийом зорієнтовує дітей на правильні критерії оцінювання роботи (від англ. – right –правильно) і привчає до регулярного оцінювання своєї праці.

Навчи іншого – кожен гуртківець має змогу виступити в привабливій для себе ролі вчителя, керівника, наставника. Це активізує гуртківців, заохочує їх до сумлінного виконання навчальних завдань. Іноді пояснення товариша сприймаються більш прийнято, ніж пояснення керівника.

Хто краще – момент змагання, як засіб активізації уваги, навчальної активності завжди був дієвим.

Розширення поля оцінок – використання цього прийому у закладі позашкільної освіти, де відсутні оцінки, дає широкий простір керівникові для урізноманітнення і емоційного оцінювання роботи гуртківців.

Кредит довіри– оцінювання роботи «в кредит». Враховуючи те, що заклад позашкільної освіти не маніпулює оцінками, головною мотивацією навчання тут є виключно інтерес.

Точка зору (погляд) – привчає гуртківців аналізувати, оцінювати, аргументувати свої думки. У гуртках образотворчого і декоративно-прикладного напрямку цей педагогічний прийом найбільш широко вживаний. Він стає в нагоді при обговоренні закінчених робіт, при оформленні виставок. Застосування цього прийому сприяє розвитку комунікативних навичок у дітей, вчить логічно вибудовувати аргументи, культурі спілкування.

Домашнє завдання - повністю віддається на розсуд керівника і залежить від того, яке завдання він виконує, ступінь захоплення вихованця завданням, його обсяг і складність, та інших суто індивідуальних чинників.

Педагогічні прийоми, форми роботи – це лише цеглинки великої споруди педагогічного досвіду, який будується все життя, і тільки від педагога залежить, що будувати: казковий палац чи блаженську хатинку.

Засоби навчання

Методи навчання застосовуються в єдності з певними засобами навчання (дидактичними засобами). Під **засобами навчання** розуміють джерела інформації, методичні ресурси (матеріали та обладнання), за допомогою яких учитель чи керівник гуртка вчить, а учні вчаться.

До засобів навчання відносять:

- слово педагога;
- навчальна література (*підручники, книги, навчальні посібники, хрестоматії, словники, довідники та інша література*);
- популярна література (*газети, журнали, документи*);
- дидактичні матеріали;
- наочний матеріал (*схеми, моделі, плакати, презентації тощо*);
- навчальне обладнання (*аудіоматеріали, відеофільми, комп'ютерні диски, флеш-карти, інші носії інформації, фліп-чарт, магнітні дошки, екран, динаміки тощо*);
- спеціальне обладнання (*верстати для ткання, деревообробні, гончарний круг, швейні машини, спортивне обладнання та інше*), прилади (*мікроскоп, компас, секундомір, таймер, вага тощо*), інша наочність;
- технічні засоби навчання (ТЗН), у тому числі й мас-медіа, пристрої та інше (*ноутбук, проектор, магнітофон тощо*);
- інтернет-ресурси.

Засоби навчання можна об'єднати в такі групи:

- вербальні – усне слово вчителя, друкований текст, дидактичні матеріали тощо;
- наочні – таблиці, діаграми, малюнки, графіки, реальні об'єкти, моделі тощо;
- спеціальні – пристрої, прилади тощо;
- технічні – екранні, звукові, комбіновані тощо.

До сучасних технічних засобів навчання (ТЗН) відносять: відеопроєктори; екрани великих розмірів, персональний комп'ютер чи ноутбук, відеокамеру, відеомагнітофон, інтерактивну дошку, SMART-TV та ін.

Сьогодні активно впроваджуються в навчальний процес інформаційні технології - технології переробки, передачі, поширення та надання інформації за допомогою комп'ютерів та різних гаджетів. Апаратні та програмні засоби, необхідні для реалізації цих технологій, називають засобами нових інформаційних технологій (ЗНІТ). До апаратних засобів НІТ відносять комп'ютер, до програмних – спеціально розроблені дидактичні матеріали, які називають програмно-педагогічними засобами (ППЗ). Система засобів навчання разом з навчально-методичною літературою, програмним забезпеченням курсу будь-якого предмета складає навчально-методичний комплекс (НМК).

Як показав досвід, засоби навчання є специфічними засобами педагогічної праці, які примножують можливості педагога в організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці і в позаурочний час.

2.4. Особливості дистанційної роботи керівника гуртка під час карантину

Епідемія коронавірусу стала випробуванням для освіти. Якісне навчання в дистанційній формі передбачає наявність доступу до швидкісного інтернету, технічного забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що педагоги володіють технологіями та методологією навчання за допомогою дистанційних технологій. Не достатньо перенести традиційні заняття онлайн, застосовувати такі ж методи та підходи, як при очному навчанні. Для організації навчання за допомогою дистанційних технологій потрібні електронні ресурси, спеціальним чином організована самостійна робота здобувачів освіти, система контролю виконання завдань та результатів навчання. Педагоги мають володіти методами і методиками, які допоможуть організувати групу або клас, мотивувати здобувачів освіти, налагодити зворотній зв'язок.

Де педагогам можна розвивати ІТ – компетентності та свою обізнаність стосовно особливостей організації навчання за допомогою дистанційних технологій?

Початкових знань комп'ютера та Інтернету буде більше, ніж достатньо. Якщо вам бракує деяких із цих навичок, ви можете отримати їх за допомогою онлайн навчання.

На Національній онлайн-платформі з цифрової грамотності «Дія» представлено освітній серіал «Базові цифрові навички». Перегляд цього серіалу дасть можливість впевнено користуватися смартфоном, комп'ютером і планшетом. Освітній серіал складається з трьох сезонів. Кожний сезон з 7-8 серій, тривалість серій 8-10 хвилин.

Режим доступу:

Сезон 1 <https://osvita.dia.gov.ua/courses/bazovij-serial-1-sezon>

Сезон 2 <https://osvita.dia.gov.ua/courses/bazovij-serial-iz-cifrovoi-gramotnosti-2-sezon>

Сезон 3 <https://osvita.dia.gov.ua/courses/bazovij-serial-iz-cifrovoi-gramotnosti-3-sezon>

На цій же платформі представлено також освітній серіал «Цифрові навички для вчителів». Перегляд цього серіалу навчить застосовувати онлайн-інструменти, щоб освітній процес став більш захопливим і ефективним. Серіал складається з 9 серій, тривалість серії 8-10 хвилин.

Режим доступу <https://osvita.dia.gov.ua/courses/serial-iz-tsifrovoi-hramotnosti-dlia-vchyteliv>

Також корисним буде освітній серіал «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів». Серіал розрахований для новачків у застосуванні дистанційних форм навчання. Під час курсу, що складається з 6 серій тривалістю від 8 до 26 хвилин, педагоги дізнаються про алгоритми та комунікацію з здобувачами освіти на період навчання за допомогою дистанційних технологій, а також про набір сервісів і специфіку їх використання, зокрема: Google Classroom, Microsoft Teams, Cisco Webex, Zoom, Class Dojo, Classtime, Viber та інші. За допомогою курсу педагоги навчаться комунікувати з здобувачами освіти онлайн, користуватись онлайн-сервісами, створювати відеоконференції, збирати файли з роботами, оцінювати результати роботи онлайн, контролювати виконання завдань, надавати консультації та створювати віртуальний простір для спілкування між педагогами.

Режим доступу <https://osvita.dia.gov.ua/courses/online-services-for-teachers>

Google запустив українську версію ресурсу для допомоги педагогам та здобувачам освіти у навчанні за допомогою дистанційних технологій «Навчайся з дому». Це головний центр інформації, підказок, тренінгів та інструментів з ресурсу Google for Education, який допоможе педагогам продовжувати викладати, навіть якщо вони фізично не перебувають у закладі освіти. На сайті пропонують поради, як почати дистанційні заняття, зокрема:

- як навчати з дому за допомогою відео зустрічей;
- як викладати дистанційно без відеоконференцій;
- як зробити заняття доступними для всіх здобувачів освіти;
- як залучити батьків та здобувачів освіти до активної співпраці під час навчання за допомогою дистанційних технологій;
- як співпрацювати з іншими педагогами.

Режим доступ <https://teachfromhome.google/intl/uk/>

В яких формах найкраще організовувати навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті?

Вибір форми організації навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті здійснює педагог відповідно до визначеної мети заняття та бажаного результату, а також від напрямку позашкільної освіти та навчальної програми.

Основними формами онлайн комунікації є:

Відеоконференція – це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час.

Форум – найпоширеніша форма спілкування у навчанні за допомогою дистанційних технологій. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Модератор/ка форуму реалізує обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення для форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий.

Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений – текстовий чат. Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки на кшталт Viber дозволяють створювати чати, зокрема закриті групи, та вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Блог – це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Автор (педагог, один здобувач освіти чи їх група) розміщує на сайті свого мережевого щоденника (блогу) допис (твір, есе) і надає можливість іншим здобувачам освіти прочитати й прокоментувати розміщений матеріал.

Електронна пошта – це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графічній, звуковій, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.

Як правильно спланувати навчання за допомогою дистанційних технологій та скласти графік?

Варто врахувати під час організації навчання за допомогою дистанційних технологій, що обставини в кожній родині можуть відрізнятися. Важливо розуміти, що здобувачі освіти мають узгоджувати свій графік навчання в позашкільній із основним навчанням. Не всі здобувачі позашкільної освіти можуть зустрічатись в один і той самий час, тому варто планувати як групові, так і індивідуальні форми онлайн занять. Важливо також розуміти, що педагогу і здобувачам освіти не

потрібно постійно спілкуватися через інтернет, головне – щоб здобувач освіти міг поставити свої питання, з'ясувати деталі і не проводити весь свій час навчання тільки за електронним пристроєм.

Важливо усвідомлювати, що календарно-тематичний план очного навчання під час навчання за допомогою дистанційних технологій може і не бути реалізований повністю. В таких випадках необхідно розробити календарно- тематичний план і розклад дистанційних занять із розподіленням часом для роботи онлайн, самостійної роботи, консультацій тощо, та узгодити його з усіма здобувачами освіти групи (класу) та керівником закладу позашкільної освіти. Слід враховувати можливості здобувачів освіти і сімейний розпорядок дня, щоб не перевантажувати дитину та не позбавити її бажання займатись.

Які інструменти організації навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті варто використовувати?

У зв'язку з епідеміологічною ситуацією, яка склалась у всьому світі, оператори освітніх платформ у мережі Інтернет створюють інструменти, щоб допомогти педагогам налагодити ефективний процес навчання за допомогою дистанційних технологій. Більшість з них є безкоштовними для закладів освіти та педагогів.

Платформи для онлайн взаємодії :

- **Google Meet** www.meet.google.com – відеозустрічі інтегровані з іншими онлайн інструментами Google;
- **Skype** <https://education.skype.com> – відео та аудіодзвінки з функцією розмов, чатів і можливістю взаємодії;
- **Zoom** <https://zoom.us/download> – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Для їх проведення потрібно створити обліковий запис. Безкоштовна версія програми дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Zoom можна використовувати для індивідуальних та групових занять. Користувачі можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. До відеоконференції можна підключитися за посиланням або ідентифікатором конференції. Заняття можна планувати заздалегідь, а також зробити посилання для постійних зустрічей у певний час;
- **Loom** www.loom.com – платформа для відео та аудіоконференцій, взаємодії, підтримки чатів і проведення вебінарів.
- **Google Classroom** <https://classroom.google.com> — це сервіс, що пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Педагог має змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність,

переглядати результати виконання завдань, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування в режимі реального часу. Основним елементом Google Classroom є групи. Завдяки сервісу для спілкування Hangouts забезпечена можливість миттєвого обміну повідомленнями в режимі реального часу, демонструвати екрани своїх гаджетів. Така трансляція автоматично публікуватиметься на YouTube-каналі, який необхідно створити. Також платформа дозволяє за допомогою Google-форм збирати відповіді учнів і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування.

- **Moodle** <https://moodle.org/> – безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням. Дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії. Зокрема, надає можливість подавати навчальний матеріал у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, веб-сторінка; заняття як сукупність веб-сторінок з можливим проміжним виконанням тестових завдань); здійснювати тестування та опитування з використанням питань закритого і відкритого типів; здобувачі освіти можуть виконувати завдання з можливістю пересилати відповідні файли. Крім того, система має широкий спектр інструментів моніторингу навчальної діяльності. Moodle має у своєму інструментарії: форми здавання завдань; завантаження файлів; журнал оцінювання; обмін повідомленнями; календар подій; новини та анонси; онлайн-тестування; інтегровану Вікіпедію.

У час потужної інформатизації та діджиталізації дуже багато напрямків діяльності переноситься в мережевий формат, Інтернет-технології стали піковим переломним моментом людства. Не обійшов стороною цей процес і освітян. Період вимушеного карантину, протягом якого працюють педагоги та навчаються діти України та світу, період змін, нововведень, перезавантаження поглядів, ідей, теорій. Тому топовою темою у період карантину, головно, стало дистанційне навчання.

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію педагогів та учнів/вихованців на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Безумовно, наразі більшість закладів освітине готові та не мають досвіду роботи за дистанційною формою. Тому під час вимушеного карантину педагоги шукають нові способи роботи з дітьми. Оскільки позашкільна освіта перебуває у стадії потужного розвитку, саме керівники гуртків допомагають вихованцям проводити дозвілля творчо, продуктивно, змістовно та цікаво.

Важливі завдання для сучасного педагога – це медіаграмотність, навички роботи з технологіями, креативність та, безперечно, бажання працювати. Бо саме від

бажання залежить продуктивність роботи з дітьми на відстані, баланс часу та розподіл завдань, впровадження нових ідей.

Звичайно, виконання домашніх завдань, які щоденно надходять в онлайн-режимі, вимагає самостійності, посидючості, відповідальності та витрат енергії, емоцій і часу. Тому керівники гуртків закладів позашкільної освіти мають за мету розвантажити дітей, зацікавити у новому форматі, дати можливість пофантазувати і попрацювати творчо, при цьому не виходячи за межі освітнього процесу, – дотримуючись всіх вимог, планів, графіків.

Для позашкільця дистанційне навчання є інновацією, бо це не лише абсолютні зміни у подачі інформації, що унеможливорює проводити групові заняття в колективах естетичного напрямку, приміром, для гуртків хореографії чи то циркових студій, вокальних ансамблів чи хорів, це і нововведення, які переносять усі попередні форми роботи педагога з дітьми в онлайн-режим. І тому від того як саме педагог вибудує схему діяльності з вихованцями (тотожно з планом та графіком роботи), залежить продуктивна робота колективу гуртка.

Не дивлячись на вимушений формат роботи, дистанційне навчання все ж має свої переваги:

- актуальність (період карантину);
- гнучкість (можливість викладення матеріалу з урахуванням здібностей дітей);
- інтерактивність (активне спілкування педагога з дітьми у незвичному форматі посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу, підвищує якість навчання за рахунок застосування сучасних засобів);
- можливість одночасного використання великого обсягу навчального матеріалу будь-якою кількістю вихованців;
- створення єдиного освітнього середовища (особливо актуально для групової форми навчання - проведення колективних дискусій, чатів); відсутність психологічних бар'єрів.

Дистанційне навчання, що здійснюється за допомогою цифрових технологій, має наступні форми занять:

1. **чат-заняття** (здійснюються з використанням чат-технологій, проводяться синхронно, тобто всі учасники мають одночасний доступ до чату);
2. **веб-заняття** – дистанційні заняття, конференції, семінари, ділові ігри, практикуми, проведені за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей Інтернету.

Дистанційне навчання у закладі позашкільної освіти включає сукупність наступних заходів:

- засоби надання освітніх матеріалів для вихованців гуртка;
- засоби контролю виконання завдань;
- засоби інтерактивної співпраці керівника гуртка та вихованців;
- можливість швидкого доповнення курсу новою інформацією.

Найдоступнішими та найлегшими засобами зв'язку з вихованцями гуртків та проведення онлайн-занять залишаються:

- **месенджер** (чат, групу, спільноту можна організувати на платформі Facebook);
- **телеграм** (створення групи для переписки та обміну файлами, голосові повідомлення);
- **інстаграм** (бесіда для переписки (фото не зберігається, лише створення скріншотів), запис голосових повідомлень та включення педагога у прямий ефір (в режимі онлайн діти можуть задавати запитання));
- **вайбер** (чат для переписки та обміну файлами, можливе підключення понад 20 осіб, але без відеозв'язку);
- **Skype** (можливість підключити в бесіду зі зв'язком хорошої якості до 30 осіб);
- **YouTube-канал** (можливість через посилання надавати доступ до відео-занять або ж поширювати вже змонтовані освітні ролики згідно обраної теми).

Існує багато пропозицій для впровадження освітнього процесу.

Найпоширенішими на сьогоднішній день вважаються такі платформи:

- **платформи Kahoot, Quizzz, IDroo, Miro** (допоможуть педагогам швидко підібрати чи розробити власні завдання для своїх вихованців на самостійне опрацювання);
- **використання платформ для онлайн-конференцій, майстер-класів, відео-уроків** (zoom.us, hangouts.google.com, www.webex.com);
- **система ClassTime** (безкоштовний сервіс, де педагог може використати 9 абсолютно різних і нестандартних типів запитань з можливістю надання доступу дітям),
- **віртуальний клас ClassDojo** (працює на ноутбуках, ПК, планшетах, смартфонах). Педагог, зареєструвавшись на платформі, додає вихованців та створює публікації, прикріплюючи фотографії, скріншоти, посилання на веб-ресурси, PDF-файли. Також перевагою платформи є можливість ставити запитання, коментувати. У кожного завдання є свій дедлайн.
- **додаткові інструменти взаємодії з дітьми** (classroom.google.com, padlet.com).

Підтвердженням дистанційної роботи педагога-позашкільника в умовах навчання під час карантину є дописи, публікації, пости в соціальних мережах з результатами роботи дітей (малюнки, тексти, власноруч виконані роботи з декоративно-прикладного мистецтва, відео, селфі тощо), а також публікації на освітніх платформах розробок занять, майстер-класів, сценаріїв, по можливості – відео-занять.

Не треба забувати і про можливості дистанційного навчання - професійного зростання для педагогів-позашкільників – це, перш за все, реєстрація та поширення матеріалів з власного досвіду на популярних освітніх платформах – «Всеосвіта», «На урок», «Педрада», «Освіторія», участь в освітніх проектах, перегляд вебінарів, онлайн-семінарів, а також отримання сертифікатів.

Нині кожна сучасна освічена людина має володіти чималим багажем знань та вмінь, постійно оновлюючи та впроваджуючи нові ідеї. Тому дистанційне навчання – це можливість спробувати свої сили у новому амплуа, можливість «перезавантажити» власну систему поглядів на освітній процес та залишатись «конкурентноспроможним» педагогом.

2.5. Показники якості та критерії оцінювання занять гуртка

Сьогодні все частіше використовують нетрадиційні та цікаві альтернативні форми навчання дітей. Але заняття у закладі позашкільної освіти усе ж залишається основною формою освітнього процесу. Дійсно 98% робочого часу керівника гуртка присвячено саме заняттю: його плануванню, проведенню, модернізації, аналізу тощо. Час вносить корективи в структуру й типологію заняття, методи й засоби навчання, однак авторитет самого заняття настільки високий, що не підлягає сумнівам навіть найсміливіших критиків. Саме тому сьогодні ми акцентуємо увагу на занятті, як основній формі навчання в закладі позашкільної освіти. Через нього проходять усі діти. І треба, щоб воно було сучасним, методично грамотним і, безумовно, цікавим.

Навчально-виховний процес у позашкільних закладах відрізняється від шкільного: метою, змістом, формами, використанням нестандартних методів і прийомів роботи, атмосферою доброзичливості і можливістю самостійного вибору дитиною напрямів діяльності. Враховуючи специфіку роботи в гуртках, кожен керівник вишукує, випробує власні знахідки, що відповідають його напрямку роботи, його вихованцям. Однак, є загальні вимоги до організації і проведення занять, яких потрібно дотримуватися.

Враховуючи специфіку роботи в гуртках кожен з вас вишукує власні знахідки, що відповідають саме вашому напрямку роботи та саме вашим вихованцям.

Відомого, що педагог існує до тих пір, поки сам вчиться. Навчати сьогодні молоде покоління без постійного оновлення й збагачення своїх наукових знань, які дають можливість педагогу передбачити хід навчального процесу, які стають опорою для творчості, неможливо.

Інноваційні форми методичної роботи сприяють залученню педагогів до пошукової діяльності, попередженню конфліктних ситуацій у педагогічному колективі, розвитку вміння спілкуватися з колегами, вихованцями, батьками. Успіх проведення інноваційних методичних заходів залежить в значній мірі від організації та «включення» педагогів в їх підготовку.

Завдання керівника гуртка закладу позашкільної освіти організувати навчальний процес так, щоб навчання для дитини стало натхненною, захоплюючою працею. І насамперед, починати треба із змін у взаємовідносинах між керівником гуртка і вихованцями, перевести ці стосунки у взаємодію, звільнитися від стереотипів спілкування з дітьми.

Тому, більш незвичайними є зміст, засоби і форми, що надає заняттю необхідне прискорення для розвитку особистості. Правда, кожен раз по-різному. Все залежить від того, яку позицію займе педагог. Однак, які навчаються на такому занятті розвиваються успішніше. Такі заняття - перехід в інший психологічний стан, це інший стиль спілкування, позитивні емоції, відчуття себе в новій якості. Все це - можливість розвивати свої творчі здібності, оцінювати роль знань і побачити їх застосування на практиці, відчутти взаємозв'язок різних мистецтв, це самостійність і зовсім інше ставлення до праці.

На сучасному занятті повинні бути активними і педагог, і вихованці. На сучасному занятті педагог не просто передає вихованцям готові знання, а організовує діяльність для самостійного опанування ними змісту та формування навичок використання знань на практиці.

Педагог навчає дітей учитися, спілкуватися з іншими людьми, готує до життя, тобто створює умови для творчої самореалізації особистості. На сучасному занятті переважають новітні освітні технології та інтерактивні форми навчання. Педагог, що проводить сучасне заняття, порівнює кожную дитину не з іншими, а тільки з самим вихованцем, заохочуючи кожен крок на шляху до вдосконалення особистості.

На сучасному занятті формується толерантність до чужої думки, до іншої точки зору. Сучасний педагог переконаний сам і прагне переконати вихованців, що не існує такої проблеми, яку дозволено розв'язати за рахунок інших людей. Бо особистість людини, життя людини – найцінніший скарб для всього людства.

Загальнопедагогічні вимоги:

1. Пріоритет особистості учня в організації освітнього процесу.
2. Урахування вікових, фізіологічних та індивідуальних особливостей учнів.

3. Орієнтація на процес навчання.
4. Орієнтація на процес розвитку особистості та творчих здібностей.
5. Орієнтація на особистісні досягнення гуртківців.
6. Створення емоційно-актуального фону для навчання.
7. Педагогічний такт і культура мовлення педагога.
8. Пізнавальна та навчальна самостійність учнів.
9. Чітке визначення освітніх, виховних і розвиваючих завдань заняття.
10. Безперервний поступ.

Дидактичні вимоги

1. Чітке формулювання освітніх завдань заняття, його складових елементів, їх зв'язок із розвиваючими і виховними завданнями.
2. Створення умов для успішного навчання дітей.
3. Раціональна єдність теоретичних, наочних і практичних методів навчання.
4. Вибір форми організації заняття, що забезпечує максимальне досягнення цілей заняття.
5. Використання найбільш ефективних та активних методів навчання.
6. *Зв'язок нового матеріалу з раніше вивченим матеріалом та досвідом, набутим учнем.* (Послідовність викладення матеріалу та набуття нових навичок)
7. *Формування вмінь учнів самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці.* Спонування вихованців до самоосвіти та використання здобутих знань у формуванні компетентностей.
8. Індивідуалізація, диференціація та інтенсифікація навчального процесу.
9. Використання сценарних варіантів занять, які забезпечуються різноманітними носіями інформації, використовуючи засоби інформатизації навчально-виховного процесу ЗПО.
10. *Заохочення прагнень учнів знаходити свій спосіб роботи з навчальним матеріалом заняття.* Пропонування варіантів застосування здобутих знань та умінь.
11. Раціональне використання часу на занятті.
12. *Організоване закінчення заняття.* Підсумок заняття. Досягнення освітнього, розвиваючого та виховного завдання.

Психологічні вимоги

1. Урахування психолофізіологічних особливостей кожного гуртківця.
2. Забезпечення відповідного психологічного стану і стійкого настрою керівника, учнів.

3. Створення атмосфери доброзичливості, взаєморозуміння, довіри, заохочення пізнавальних зусиль дітей на занятті.
4. Розумна вимогливість і доброзичливість керівника до учнів.
5. Педагогічна етика і психологічний такт.

Гігієнічні вимоги

1. Дотримання температурного режиму в закладі.
2. Вживання заходів щодо забезпечення необхідних норм освітлення.
3. Забезпечення режиму провітрювання.
4. Відповідність нормативам інвентарю для проведення гурткових занять.
5. Чергування видів навчальної роботи (теоретичної, практичної, пізнавальної і т.д.) і різноманітність методів їх застосування.

До того ж, важливими моментами при підготовці заняття є:

- Готовність приміщення та керівника гуртка до заняття. Наявність необхідного обладнання, наочних посібників, дидактичних матеріалів, сучасних технологічних засобів для організації навчального процесу, його практичної частини.
- Своєчасність початку заняття, запровадження мобілізуючої організаційної частини.
- Дотримання вимог до зовнішнього вигляду гуртківців, забезпечення роботи органів учнівського самоврядування.
- Реалізація керівником гуртка принципів співробітництва і співтворчості (педагогічний такт, культура спілкування, тон у звертанні, володіння аудиторією), дотримання норм літературної мови, ступінь емоційності, зовнішній вигляд керівника гуртка.
- Визначення мети кожного заняття, донесення її до дітей.
- Відповідність теми заняття, його змісту, зв'язок із попередньою темою, наступність, виховна спрямованість, використання методів виховного впливу.
- Реалізація мети та завдань під час заняття гуртка.
- Мотивація навчальної діяльності, підтримка зацікавленості та активності вихованців.
- Системність та доступність навчального матеріалу, відповідність сучасному рівню розвитку відповідного напрямку діяльності.
- Доцільність та ефективність вибору методів, прийомів, організаційних форм роботи на занятті.
- Оптимальність використання наочності, нових інформаційних, педагогічних технологій, засобів навчання тощо.

- Врахування вікових особливостей, застосування диференційованого, компетентнісного та діяльнісного підходів до освітнього процесу.
- Активність гуртківців у процесі занять, використання інтерактивних технологій. Послідовність у засвоєнні пройденого матеріалу.
- Наявність міжпредметних зв'язків.
- Закріплення здобутих знань, вмінь та навичок у відповідності до профілю гуртка. Повторення пройденого матеріалу.
- Рациональне використання часу на кожному занятті.
- Наявність у вихованців навичок самостійної роботи з довідковим матеріалом, літературою, ресурсами Інтернету.
- Наукова достовірність матеріалу. Використання сучасних досягнень педагогічної науки, сучасних технологій та методів навчання і виховання, передового педагогічного досвіду.
- Дотримання правил безпеки життєдіяльності.

Самоаналіз заняття гуртка

1. Тема і тип заняття, його зв'язок із попереднім.
2. Які головні завдання заняття? Якою мірою вони виконані?
3. Чи задоволені заняттям? Які почуття та думки воно у вас викликало?
4. Чи раціонально використано час заняття?
5. Чи доцільно обрані методи та форми заняття?
6. Які інноваційні форми, методи та прийоми навчання використано на занятті?
7. Як здійснювався контакт з групою, окремими вихованцями?
8. Ефективність організації самостійної роботи учнів.
9. Чи забезпечено цілеспрямованість, оптимальну розумову діяльність вихованців?
10. Чи дотримано правила педагогічного такту, етики, норм взаємин керівника гуртка та вихованця?
11. Найбільш ефективні елементи, етапи, форми, методи та прийоми роботи.
12. Чи досягнуто прогнозованого результату заняття?
13. Що із запланованого не вдалося? Чому?
14. Що можна було б змінити, чим доповнити заняття?
15. Чи зацікавило заняття вихованців?
16. Як працювати над подоланням недоліків?
17. Яка методична допомога вам необхідна?

Заповіді педагога:

- ☐ *Якщо ти не вмієш тремтливо та зворушливо любити і поважати своїх близьких, то тобі перш ніж іти працювати у позашкільний заклад, необхідно освоїти цю важливу духовну умову та якість, без яких педагога не існує.*
- ☐ *На великому аркуші паперу випиши всі свої професійні та людські недоліки. Посиль роботу над собою і з накопиченням досвіду, мудрості, знань, емоційних почуттів обережно приступай до їх викреслення.*
- ☐ *Якщо ти не вмієш утримувати дисципліну в групі, то про інші твої таланти вихованці не узнають.*
- ☐ *Без педагогічних вимог - успіхів у вихованні та навчанні не досягнути, без авторитету не працюють педагогічні вимоги, авторитет неможливий без любові до свого предмету, дітей, світу; любов неможлива без розумної вимогливості, вимогливість лежить в основі педагогічних вимог – коло замкнулося!*
- ☐ *Якщо ти мало думаєш, смієшся, відчуваєш, допомагаєш, граєш, твориш – як же ти зможеш навчити всьому цьому інших?*
- ☐ *Педагог - професія цілодобова і якщо не навчишся відволікатися, захоплюватися, мати інші творчі інтереси, то що ж в нас буде цікаво дітям?*

III. Цікаве дозволяє під час канікул

Літнього відпочинку або дитячий оздоровчий табір при закладі позашкільної освіти чи загальноосвітній школі – одна із оздоровчо-виховних форм роботи ЗПО та ЗЗСО з дітьми влітку. Він створюється із метою організації змістового дозвілля дітей під час літніх канікул, реалізації права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, зміцнення здоров'я, задоволення інтересів і духовних запитів, відповідно до індивідуальних потреб дітей шкільного віку.

Робота літніх таборів при закладі освіти має деякі відмінності від виховної роботи у навчальному закладі під час навчального року:

- колектив формується не поступово, а за дуже короткий проміжок часу;
- при формуванні загонів враховуються не тільки вік вихованців, але й родинні, товариські, сусідські зв'язки між дітьми, внаслідок цього до одного гурту можуть потрапляти діти різного віку, якщо це рідні брати і сестри, інші родичі, сусіди, друзі; це, звичайно, трохи ускладнює роботу вихователя, бо заходи повинні задовольняти усіх і бути для всіх доступними, але із цим фактом слід рахуватися;

- початковий план роботи табору є орієнтовним, він формується відповідно до інтересів та запитів дітей, тому є лише основою, яка передбачає зміни;
- на підготовку заходів відводиться дуже мало часу, а це вимагає від ведучого спонтанних дій, уміння відреагувати на реакцію дітей;
- для того, щоб максимальна кількість дітей могла взяти участь у заходах, передбачаються різноманітні конкурси, частина яких не потребує значної підготовки.

Мета таборів – організувати цікаве та змістовне дозвілля школярів, сприяти оздоровленню, розвитку творчих здібностей, дати можливість кожній дитині проявити себе, позбутися закомплексованості, відкрити скриті здібності, нахили, мати хороший настрій.

При навчальному закладі такі літні табори є сезонними, розміщуються у стаціонарному приміщенні на базі навчального закладу. Термін роботи – 14 календарних днів.

В оздоровчому закладі, який знаходиться у приміщенні позашкільного закладу, діти знаходяться під наглядом керівників гуртків, які на період зміни виконують функції вихователів.

Дитячий літній табір працює за власним планом роботи, організовує та проводить різні масові заходи. Зміст, форми та методи роботи в оздоровчому закладі спрямовані на виховання громадян України, розвиток творчих здібностей, оздоровлення дітей та визначаються потребами в соціалізації.

Зміцнення здоров'я дітей – щоденна турбота дорослих у таборі. Адже школярі за рік навчання втомлюються від розумової праці і очікують відпочинку у таборі через веселі ігри, спортивні змагання, туристичні походи.

Участь дітей у цікавих справах, захоплюючих суспільно-корисних і культурно-масових заходах розвивають у них допитливість, естетичний смак. У Центрі літнього відпочинку діти не лише добре відпочивають, а й фізично загартовуються і духовно збагачуються.

Організовуючи роботу з дітьми, вихователь має побудувати виховну роботу так, щоб кожна дитина знайшла собі справу до душі, почувала себе затишно у новому колективі. Через це, керівник гуртка має створити відповідні умови, які б забезпечили для неї:

- адаптацію до умов у Центрі літнього відпочинку у перші дні його роботи;
- радість від перебування у дитячому колективі;
- приємне враження від спілкування з ровесниками чи іншими дітьми, знайомства з ними;
- захоплення від заходів, що проводяться вихователями: цікавих походів та екскурсій, ігор та конкурсів, спортивних змагань, зустрічей із цікавими людьми;
- щоденні індивідуальні заняття улюбленою справою;

- життєрадісний тонус табірної життя через проведення веселих ігор, забав, змагань, днів гумору тощо.

Контингент дітей Центру літнього відпочинку складають вихованці ЗПО, школярі, у тому числі діти із малозабезпечених сімей, діти з особливими потребами, діти-сироти, обдаровані діти. Вік дітей – 7-14 років. У кожному загоні – по 10 – 15 дітей, за якими закріплений один керівник гуртка.

Робота у Центрі літнього відпочинку починається задовго до відкриття зміни. Вона включає не лише підготовку документації (договору із організацією, яка проводитиме харчування дітей, брокеражу, дозволу санепідемстанції, складання меню, прийом заяв батьків та складання списку дітей), але й підготовку керівників гуртків до роботи під час літнього періоду, проведення методичного семінару з питань організації Центру літнього відпочинку, навчальних тренінгів, складання плану роботи табору.

Важливими складовими частинами плану роботи табору повинні бути творчі майстерні, фізкультурно-оздоровчі заняття та ігрово-розважальні програми, а також виховна робота, екскурсії та походи.

Творчі майстерні – цікава форма роботи для вихованців художньо-естетичного та науково-технічного напрямку. Вони дають можливість ознайомитися із новими техніками та технологіями (флюїд-арт, маше, граттаж, пісочна анімація, декоративний розпис камінців, графіті тощо), поглибити свої знання та набути практичних навичок виготовлення творчих робіт, здійснити цікаві творчі проекти (творча арт-майстерня “АРТі Я”), апробувати нові навчальні програми (арт-терапії). За результатами роботи таких творчих майстерень створюються відеоролики, відеофільми. Фотозвіти виставляються у ЗМІ, Інтернеті, соціальних мережах для інформування батьків та громадськості.

Ігри та конкурси дають можливість кожній дитині виявити і продемонструвати свої таланти, уміння. Конкурси стимулюють дитячу творчість. Усім хочеться бути переможцем у якомусь змаганні.

Гра – супутник дитинства. Центр літнього відпочинку – місце накопичення досвіду ігрової практики. Гра у таборі – обов’язкова розвивальна діяльність школярів. За допомогою гри перевіряються організаційні здібності дітей, їхній розумовий та фізичний розвиток, взаємини один з одним.

За своїм характером та змістом ігри досить різноманітні. Дитину не може задовольнити якась одна гра, якою б цікавою та захоплюючою вона не була. В одній грі розвиваються швидкість та спритність, в іншій – винахідливість та кмітливість, а в деяких – терпіння і завзяття. Різні ігри викликають різні емоції, нові відчуття та враження. Тому у роботі з дітьми потрібно використовувати ігри певного виховного призначення, орієнтуючись на конкретні ситуації життєдіяльності учнів.

Рухливі та спортивні ігри забезпечують радість руху, дають заряд бадьорості, знімають утому і водночас забезпечують дружні контакти, формують дитячий колектив. Це такі ігри як “Попався на вудку”, “Захист фортеці”, естафети.

Пізнавальні ігри – гімнастика для розуму, вони перевіряють та збагачують знання дітей. Малорухливі, спокійні ігри використовуються на лоні природи, у приміщенні під час проведення конкурсів, у дощовий день. Це ігри зі словами та літерами (“Поле чудес”) , інтелектуальні ринги (“Що? Де? Коли?”), вікторини (“Екологічна”, “У світі тварин”, “Спортивна” та інші), головоломки, ребуси, кросворди та інші.

Музичні ігри розвивають ритміку та пластику, розширюють музичний кругозір, розвивають музичні здібності, виховують почуття колективізму.

Ігри-забави дають простір для творчого самовираження. Ігри на місцевості дають відчуття радості від колективних зусиль (Гра “Лабіринт”, “Пошук скарбів” та ін.).

Ігри-вправи перевіряють можливість дітей, тренують пам’ять, розвивають увагу та мислення, формують загальнолюдські риси. Це такі ігри: “Що змінилося?”, “Хто швидше збере?”

Конкурси для дівчат та хлопців перетворюються у справжні шоу-програми. Їх учасники заздалегідь реєструються, підбирають костюми, проводять репетиції, готують домашнє завдання. Дівчаткам дуже подобаються такі конкурси: “Міс Літечко” чи “Фея Літа”. Вони дають можливість розкрити їх ерудицію, комунікабельність, господарські уміння, творчі здібності. Хлопці залюбки беруть участь у “Козацьких забавах” чи конкурсі “Містер Барвінок”, завдяки яким вони мають можливість проявити свою силу, спритність, кмітливість та інтелект.

Любов до України, повага до українських символів виховуються у процесі проведення **виховних заходів**: брейн-ринг “Символи моєї держави”, “Що я знаю про свої права та обов’язки?”, бесіда “Конституція України”, конкурс юних правознавців та інші.

У другий та в останній день проводяться **святкові концерти**, присвячені початку та закриттю табірної зміни. Не рекомендується проводити великих масштабних концертних програм, які забирають у дітей багато часу на репетиції, потребують довгої підготовки і докладання великих сил. У даному випадку краще провести концерти-блискавки, які не вимагають великих затрат часу і сил. У концертній програмі до відкриття зміни можуть взяти участь учасники художніх колективів ЗПО: хореографічної студії, вокального гуртка та художнього читання. А концертна програма до закриття зміни формується виключно із номерів, які були безпосередньо підготовлені під час табору.

Центр літнього відпочинку слід розглядати як унікальну систему розвитку дитини в умовах роботи закладу позашкільної освіти влітку. Це така педагогічна

форма, яка використовує канікулярний час і природні умови та створює для дітей унікальне середовище (тимчасові дитячі колективи, дружня атмосфера, цікаве дозвілля, нові знайомства). Він допомагає дитині навчитися самостійності, проявити свої здібності, розвинути творчі здібності, підготуватися до життя, бути завжди готовий до випробувань, до зміни способу життя, розвиватися не лише інтелектуально, але й фізично та духовно завдяки специфічним методам та формам роботи. Для соціалізації особистості тут є більші шанси, ніж у школі.

Список використаних джерел

1. Бранець М., Клин Г.П. Методичні рекомендації на допомогу педагогічним працівникам з питань організації літнього відпочинку. Випуск XII. // 42с.
2. Гурткове заняття – основна дидактична форма навчання в позашкільному закладі. Методичні рекомендації на допомогу керівникам гуртків позашкільних закладів. – Вінниця, 2010.
3. Енциклопедія освіти /Академія педагогічних наук України; головний редактор В. Г. Кремень.– К.: Юрінком Інтер, 2008
4. Енциклопедія освіти /Академія педагогічних наук України; головний редактор В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008.
5. Журнал «Позашкілля», 2008 р., № 1
6. Закон України «Про освіту» // Освіта України. – 1996. – № 23.
7. Закон України «Про позашкільну освіту» // Освіта України. – 2000. – № 31.
8. Методичний вісник. Методичний поради́ник керівника гуртка. - Івано-Франківськ, 2009.
9. Наказ МОН України від 22.07.08р. №676 «Про затвердження Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі системи Міністерства освіти і науки України».
10. Нова українська школа: поради́ник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
11. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум. – 2001.
12. Положення про позашкільний навчальний заклад // Освіта України.
13. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 2. – 670 с.

14. Типове положення про дитячий оздоровчий заклад. / Технології виховання: досвід, проблеми, перспективи. // Позакласний час. 2004, № 5-6, с. 8-25.
15. Тофтул М. Г. Етика: підручник / М. Г. Тофтул. – К.: ВЦ "Академія", 2011. – 2-ге вид., випр. і доповн. – 440 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://mini-rivne.com/oburajemo-gyrtku/>
2. <https://novoshkola.com.ua/electives>
3. Партнерство та співпраця як невід'ємна складова діяльності ОГС [Електронний ресурс] – режим доступу – <http://cd-platform.org/library/statti/1782-partnerstvo-ta-spivpratsia-ia-ke-nevid-iemna-skladova-diialnosti-ohs>.

Додаток 1

Нестандартні форми гурткових занять

Нестандартне заняття – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Назви занять дають деяке уявлення про цілі, завдання і методику їх проведення. Найпоширеніші серед них – заняття-прес-конференції, заняття-аукціони, заняття-ділові ігри, заняття-занурення, заняття-змагання, заняття типу КВК, заняття-консультації, комп'ютерні уроки, заняття-консиліуми, заняття-твори, заняття-винаходи, заняття-заліки, театралізовані заняття, заняття взаємного навчання учнів, заняття творчості, заняття-сумніви, заняття-конкурси, заняття-фантазії, заняття-концерти, заняття-екскурсії, заняття-подорожі, заняття-віртуальні подорожі, заняття-казка, заняття-квест, заняття-челендж, заняття-вернісаж, заняття-творча майстерня, інтегровані заняття та інші.

Нестандартні заняття спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Тому такі заняття найбільше подобаються учням і викликають у них творчий інтерес.

Мета нестандартних гурткових занять – це урізноманітнення освітнього процесу, вироблення окремих умінь, навичок, а також повне врахування вікових особливостей, інтересів, схильностей, здібностей кожного гуртківця, зацікавлення у здобутті позашкільної освіти, стимулювання пізнавальної активності.

Головні елементи традиційного заняття – сприймання нових знань, їх засвоєння, узагальнення й застосування – присутні й на нестандартних заняттях, але в незвичайних формах.

Найбільш вдало буде використано нестандартне заняття на гурткових заняттях, де метою заняття є закріплення навчального матеріалу, тому що це заняття, наприклад, можна провести у вигляді конкурсу чи заняття-КВК, тоді вихованці не будуть примушені керівником гуртка згадувати матеріал, який вивчали на попередніх заняттях, а згадуватимуть для того, щоб перемогти своїх суперників (різна мотивація гуртківців). Вони підсвідомо будуть згадувати вивчений матеріал.

Сьогодні заняття гуртка має посісти місце допоміжної форми навчального процесу, де керівник гуртка виконуватиме роль консультанта, методичного чи наукового керівника, контролера. Саме перехідною ланкою від авторитарного заняття до керованої керівником гуртка самоосвіти гуртківців, можливо, стане нестандартне гурткове заняття, що нині перебуває в центрі уваги.

Розкриємо зміст деяких нестандартних форм гурткових занять.

Заняття розвитку фантазії і мислення

Тільки поєднання ерудиції з вільним володінням розумовими, аналітичними діями приносить успіх. Тому паралельно з розширенням світогляду учнів необхідно працювати над опануванням чотирьох основних розумових дій:

- порівняння;
- абстрагування - конкретизація;
- аналіз - синтез;
- індукція - дедукція.

Це найкраще робити на нестандартних заняттях – заняттях розвитку фантазії і мислення. З їх допомогою збагачується лексичний запас дітей, слова пасивної лексики переходять до активної, розвивається мислення та пізнавальна активність.

Дитячу фантазію можна розвивати, використовуючи хвилинки ерудита. Тільки не потрібно зупиняти дітей. Навчені мислити «правильно», ми так само вчимо мислити і творити дітей. Не варто їхні нестандартні думки сприймати як дурниці, що не заслуговують на увагу.

Під час виконання деяких завдань доцільно застосовувати парну та групову форми роботи. У молодшому шкільному віці думки часто зароджуються лише завдяки діалогу, який виникає у ході обговорення. Вихованці виконують разом посильне для них завдання і повідомляють про результат своєї роботи.

Заняття-інтелектуальна розвага

Завдання занять-інтелектуальних розваг:

- перевірка кмітливості, ерудиції вихованців;
- активізація розумової та пізнавальної діяльності;
- задоволення і радість від інтелектуальної розваги.

Добираючи інтелектуальні розваги, слід враховувати вікові особливості дітей, їх попередню освітню підготовку; не залишати поза увагою інтерес до різного роду телетурнірів, вікторин, конкурсів тощо. В більшості випадків при проведенні інтелектуальних розваг із вихованцями необхідно користуватися різноманітними малюнками, схемами, таблицями та іншим яскравим ілюстративним матеріалом.

Загальні правила та ігрові дії повинні бути добре знайомі або в доступній формі доведені до виконавців. Але найголовніше: розвага повинна залишатися розвагою й у жодному разі не повинна перевантажувати вихованців.

Це залежить від педагога, його вміння збуджувати в кожного учасника первинний інтерес, надавати розвагам характеру «Турнірів ерудитів», «Що? Де? Коли?», «Поле чудес», «Брейн-ринг» тощо. Бажання досягти перемоги стимулює активність, доведення розпочатої справи до кінця, пошуку виходу зі «скрутного» становища. У розвагах із вихованцями повинні бути хитрість, загадковість, вигадка, забава, які вимагають зосередженості, обдумування, зіставлення мети з кінцевими результатами.

Заняття-екскурсія

Екскурсію варто розглядати як організаційну форму навчання. Саме слово «екскурсія» (з лат. «вибігаю») вказує на те, що навчальне заняття проводиться поза навчальним закладом, у природі, на виробництві, в музеї, на виставці тощо.

Основний метод навчання - спостереження предметів, явищ, процесів. Він поєднується з поясненням педагога, з бесідою, демонструванням певних об'єктів, зі збиранням матеріалу для гербаріїв і колекцій, з виконанням робіт практичного і дослідницького характеру.

Етапи заняття-екскурсії:

- підготовка керівника гуртка до екскурсії;
- підготовка вихованців до екскурсії;
- проведення екскурсії;
- підсумки екскурсії.

Екскурсії ілюструють словесні образи й створюють повніше уявлення про предмети та явища навколишнього світу. Різноманітні спостереження в природі сприяють збагаченню лексичного запасу дітей та розвитку їхнього мовлення.

У сприйманні об'єктів екскурсії беруть участь різні органи чуттів. Це сприяє досконалішому вивченню спостережуваних предметів і явищ, а також розвитку самих органів чуттів.

Спілкування з природою викликає прагнення у дітей молодшого шкільного віку не тільки глибше пізнавати, а й охороняти, збагачувати її, виховує їхні естетичні почуття і смаки. Під час екскурсії дитячий організм загартовується й зміцнюється фізично.

Заняття-гра

Усі діти люблять гратися, змагатися, уявляти себе казковими героями, зображувати рослини, тварини, різні явища. І цю любов до гри можна з успіхом використати в навчанні. Граючись, діти із задоволенням вчаться, легко запам'ятовують нову інформацію, не відчують труднощів при ознайомленні зі складними абстрактними поняттями.

Заняття-ігри успішно застосовуються при вивченні майже всіх шкільних предметів та на заняттях у позашкільних закладах. Вони є цінним засобом виховання і розвитку, активізують психічні процеси, викликають у дітей живий інтерес до процесу пізнання, виробляють у них активну життєву позицію, привчаючи до колективних та індивідуальних форм роботи.

Заняття-подорож

Заняття-подорож можна впроваджувати на заняттях різних гуртків, зокрема на гуртках образотворчого мистецтва, художнього читання, музики тощо.

Організація і проведення ігор-подорожей має відповідати певним вимогам, зокрема:

- чітке формулювання виховної мети гри-подорожі та підпорядкування її змісту діяльності на всіх етапах проведення гри;
- розробка маршруту і складання карти гри-подорожі;
- попередній підбір і виготовлення необхідних атрибутів (ігровий реквізит, маршрутний лист, ілюстративний матеріал);
- використання під час гри-подорожі різних форм виховної роботи (бесіди, конкурси) задля оптимізації виховного впливу в цілому;
- обов'язкове узгодження складності запитань та часового регламенту з віковими можливостями вихованців;
- залучення до підготовки і проведення абсолютно всіх вихованців, з метою активізації творчого потенціалу кожної дитини.

Такі заняття сприяють розвитку спостережливості та уваги дітей, розширенню їх кругозору.

Заняття-конкурс

Заняття-конкурс ґрунтується на творчій діяльності вихованців. Можна проводити конкурси на краще декламування авторських віршів, пісень, складених

легенд, казок, оповідань, творчих проєктів тощо. Кожна дитина має право взяти участь у конкурсі.

Серед дітей обирається спеціальне журі, яке оцінює і коментує якість виконання певних творів. Слідкує за тим, щоб висловлювання членів журі не були занадто суб'єктивними. Для цього керівнику гуртка доцільно роз'яснити критерії оцінювання: чітка дикція, виразність виконання, зміст твору, його оригінальність.

На цих заняттях конкурсанти зазнають радість творчості, а їхні судді матимуть можливість проявити самостійність, уміння оцінювати почуте та грамотно висловити судження. Важливо, щоб склад журі на різних етапах змінювався (з виховної точки зору).

Оцінюючи творчість дітей, треба бути дуже об'єктивними, щоб не образити їх необережною реплікою.

Заняття з груповою формою роботи

Для підвищення ефективності занять гуртка слід використовувати методику організації групової навчальної роботи.

Групова форма навчання корисна як для слабких, так і для сильних вихованців. Слабкі збагачуються новою інформацією, мають можливість одержати додаткове пояснення. Завдяки контролю сильних вони роблять менше помилок. А сильні цим самим перевіряють і зміцнюють свої знання. Поділ на групи слід здійснювати, враховуючи індивідуальні особливості та навчальні можливості кожного вихованця.

Групи необхідно створювати гомогенні (однаковий рівень знань) і гетерогенні (різний рівень підготовки). Гетерогенну групу очолює консультант, функції якого - навчати й перевіряти. В його обов'язки входить систематично консультувати вихованців своєї групи з незрозумілих для них питань; він керує пізнавальною діяльністю мікроколективу, проводить усну перевірку знань. Консультантом може бути той вихованець, який швидше за інших засвоює навчальний матеріал, виявляє відповідальне ставлення до навчання, вміє дохідливо пояснювати матеріал, об'єктивний в оцінці знань, вимогливий до себе.

При формуванні груп необхідно враховувати психологічну сумісність дітей і бажання працювати разом.

Заняття-вікторина

Заняття-вікторину можна проводити в кінці вивчення всієї теми з метою підсумовування відомостей про вивчений матеріал. Умови вікторини можна розробляти разом з усіма вихованцями.

Зазвичай вихованці поділяються на кілька команд: по рядах або вибірково. Утворюються групи дітей, які й змагаються між собою. Визначається кількість очок,

одержаних за правильну відповідь, доповнення та ін. Для запису очок на дошці та спостереження за швидкістю реакції вихованців від кожної групи обирають по одному асистенту, які допомагають педагогу.

Заняття-вікторину може бути проведено як з попередньою підготовкою, так і без неї. У першому випадку вихованці заздалегідь знають тему вікторини.

До того ж, її іноді можна проводити й за спеціально заготовленими запитаннями з метою закріплення теми, що вивчається. Тоді він проходить на зразок телевізійної передачі «Що? Де? Коли?».

Заняття-лекція

Передбачає послідовний виклад керівником гуртків навчального матеріалу. До основних вимог заняття належать: емоційність викладу, цілісне розкриття теми, аналіз конкретних фактів та явищ, чіткість аргументації та наукова доказовість висновків, використання керівником гуртків різноманітних методичних прийомів.

Заняття-семінар

Підготовка педагога до заняття-семінару включає аналіз змісту навчального матеріалу конкретної теми і складання базових понять та опорних умінь; підготовку завдань для закріплення, систематизації та перевірки вивченого матеріалу.

Структура семінарського заняття:

1. Корируюча частина — 8-10 хв. Запитання ставити лаконічно, щоб вони відображали головне. Мета - усна перевірка знань, водночас з якою відбудеться уточнення, доповнення. Функцію контролю може виконати сильний вихованець.
2. Навчальна частина - 20 хв. - головна в семінарі. Її мета полягає в забезпеченні міцного і свідомого засвоєння знань, формуванні відповідних умінь. Значна частина відводиться тренувальним вправам. Таким чином вихованці здійснюють аналітико-синтетичну діяльність, закріплюють і поглиблюють знання, доводять до рівня формувань вмінь і навичок.
3. Контролююча частина - 10-12 хв. - оцінювання знань кожного вихованця. Консультації при перевірці знань не допускаються.

Заняття - «Круглий стіл»

Бесіда за «круглим столом» є невимушеною, що створює умови для комфортного і неформального спілкування в групі.

Можливість висловитися кожному вихованцю стимулюється на заняттях такого типу не тільки завдяки особливому, довірливому тону педагога, а й навіть

нетрадиційному розміщенню парт (у формі кола), що дозволяє кожному бачити всіх.

Під час бесіди вихованці можуть звертатися безпосередньо до когось із присутніх, дивлячись на нього і називаючи його ім'я (на традиційних заняттях так не прийнято).

Ведучим «круглого столу» можуть бути не тільки педагог, а й хтось із вихованців. Як і на інших заняттях, тут можуть виникнути цікаві дискусії. У кінці заняття ведучий дякує учасникам «круглого столу» за бесіду.

Така форма заняття допоможе активізувати пасивних вихованців, а також виховати культуру спілкування.

Заняття-КВД: «Клуб веселих і дотепних»

Заняття-КВД доцільно проводити за зразком телевізійної передачі з командами учасників, ведучим і журі.

Для дітей цікавими є всі традиційні етапи: розминка; домашнє завдання, конкурс капітанів, виїзний конкурс (завдання по місту, селу), конкурс творчих праць.

Тема заняття-КВД повідомляється заздалегідь. Для підготовки до КВД обирається спеціальний оргкомітет, що розробляє зміст завдань. Бажано, щоб склад журі постійно змінювався. Можна вибрати когось із педагогів або старших вихованців. Члени журі при оцінюванні тактовно висловлюють свою думку, вказують на естетичний смак учасників гри, музичне оформлення, одяг, манеру говорити; правильність відповідей та ін.

Така форма заняття проходить незвичайно, цікаво, інформація не буде для дітей сухою, вони перебуватимуть під яскравим емоційним враженням.

Заняття-конференція

На підготовку заняття-конференції треба багато часу. Підготовка здійснюється поетапно:

I етап – педагог визначає тему конференції, навчальні завдання, час і місце проведення.

II етап – педагог вивчає теоретичний матеріал з теми, використовує спеціальну літературу.

III етап – педагог здійснює розподіл завдань між вихованцями приблизно за два тижні до заняття-конференції.

Для цього групу вихованців слід поділити на гетерогенні групи, враховуючи психологічну сумісність. Оголошується тема, призначається в кожній групі консультант. У разі потреби можна в процесі підготовки зробити зміни. Готуються повідомлення, виступи з цікавинками, мультимедійні презентації, випускається

стінагазета, оформлюється зал для конференції, встановлюється мультимедійне обладнання, звукопідсилювальна апаратура; підбирається музична пауза, виготовляються стенди, плакати, малюнки, завдання у конвертах.

IV етап - індивідуальні консультації педагога та вихованця-консультанта.

Заняття-конференція починається зі вступного слова педагога або вихованця, який повідомляє тему заняття, розкриває його значення, ознайомлює з планом проведення і по чергові надає слово вихованцям, що готували виступи.

У кінці підводяться підсумки роботи.

Заняття-дискусія: диспут, дискусія, розгляд, дослідження - це обговорення спільного питання.

Дискусія включає три компоненти:

1. **пізнавальний** (включає знання про предмет, що викликає суперечку, і проблемну ситуацію, яка виникла);
2. **операційно-комунікативний** (означає вміння вести суперечку, відстоювати свій погляд (точку зору), володіти способами здійснення логічної ситуації);
3. **емоційно-оціночний** (включає емоційні переживання, потреби, цінності, відносини, мотиви, оцінки).

Види дискусії:

- **спонтанна дискусія** (виникає в ході спільного вирішення проблеми всіма учнями чи групою вихованців);
- **заздалегідь запланована дискусія** (для цього діти попередньо ознайомлюються з предметами дискусії й відпрацьовують відповідну літературу);
- **дискусія-діалог** (2 вихованці), групова дискусія (3 і більше учасників).

Вимоги до дискусії:

1. проблема повинна відповідати віковій й накопиченому досвідові;
2. вихованцям необхідно володіти темою, яка ґрунтується на знаннях, вмінні, досвіді;
3. дискусія повинна розвиватися із основних питань і нести у собі суть протиріччя.

Дискусія – це один із методів розвитку творчого мислення із застосуванням теоретичних знань. У процесі дискусії вихованці вчаться переконливо викладати свої думки, а також і володіти собою, спілкуватися із товаришами. Для підтримки дискусії педагог повинен проявити такт і не засуджувати вихованця за неправильно висловлену думку; треба зупиняти тих, хто хоче посміятися над тим, хто

виступає. Педагог не повинен спішити сам виправляти помилки, а краще запросити до цього вихованців, запропонувавши висловити свою думку з певного питання.

Заняття-концерт

Проводити такі заняття слід в кінці року або семестру. Програма планується завчасно, діти на такому занятті можуть виконувати пісні, вірші, уривки (інсценізувати), які вивчили за семестр чи рік.

Значущість таких занять велика для молодших школярів: це і повторення вивченого, і розширення світогляду. Солісти, читці, що беруть участь у концерті, вчаться поводити себе на «сцені». Такий досвід може стати стимулом для подальшої відповідної освіти (самоосвіти) дитини, розвитку мислення, артистизму.

Заняття-імпровізація

Такий вид заняття, як заняття-імпровізація може використовуватись в різних напрямках роботи.

Імпровізація – це ні в якому разі не «спонтанність» проведення. А навпаки – це дуже добре сплановане заняття складного характеру, хід якого передбачає використання прийомів і методів, при яких можливі декілька варіантів проведення подальшої роботи будь-якого етапу заняття.

Заняття-імпровізація складне в підготовці для педагогів-початківців. Складність – у досягненні мети заняття, яка запланована на його початку. Тут необхідне віртуозне керівництво, щоб вибір дітей, передбачення їхніх відповідей не завели хід заняття в небажане русло. Педагогу необхідно визначитися із вибором педагогічної технології, від якої автоматично залежить і вибір форми організації заняття. Заняття-імпровізація «співпрацює» з технологією «створення ситуації успіху».

Декілька порад щодо підготовки заняття-імпровізації:

1. Запланувати хід заняття в залежності від його мети.
2. Визначити всі можливі місця, де може виявитися проблемна ситуація для різних груп дітей; продумати варіанти виходу з неї.
3. Спланувати декілька варіантів роботи з дітьми різних груп.
4. Обміркувати та зробити правильний вибір методів, прийомів, які будуть підтримувати зацікавленість дітей та паралельно зможуть «підштовхнути» їх до визначення: яку саме вправу, роботу будемо зараз виконувати; перехід до певного етапу роботи, завдання (тобто «ініціатива – від дітей»).
5. Знову переглянути можливий розвиток заняття у відповідності до поставленої мети та завдань.

6. Запланувати прийоми, які будуть поєднувати дітей різного рівня підготовки та різних груп.

Додаток 2

Тема: Екологічна гра-вікторина «Знавці природи»

Освітньо-виховні завдання:

Навчальна мета: закріплювати основні поняття і терміни, вміння описувати тварин різної групи, визначати їх істотні ознаки, формувати різностороннє уявлення про світ тварин, про їх значення у природі і цінності для людини; вчити швидко і обдумуючи відповідати на запитання, вміти висловлювати свою думку.

Розвиваюча мета: розвивати увагу, пам'ять, кмітливість, допитливість, творчі здібності дітей, уміння порівнювати й узагальнювати;

Виховна мета: виховувати любов та бережливе ставлення до природи.

Види діяльності: ігрова, комунікативна, продуктивна.

Форма навчального заняття: заняття-вікторина

Обладнання: магнітофон, конверти із завданнями, малюнки з зображенням тварин, тераріуми з тваринами; годинник, загадки, фломастер, папір, чорний ящик з загадками, призи для дітей.

Хід гри-вікторини

I. Організаційний момент

Керівник гуртка. Як ви розумієте слова «Охороняти природу означає охороняти Батьківщину»? (Відповіді гуртківців.)

- Щоб правильно охороняти природу, слід її досліджувати, вивчати і знати. А скільки у природи загадок?! Хіба на це запитання можна так одразу дати відповідь? Давайте послухаємо вірш Муси Галі «Думаю».

Думаю, думаю, думаю...

Ліплять під стріхою гнізда

Малі серпокрильця - навіщо?

Човен гойднувся на хвильці - чому це?

Сіються в небі зірки, наче дощик,

Вітер хмаринку полоще - навіщо?

Думаю, думаю, думаю...

Світиться місяць, тихо зозуля кує на узліссі.

Світиться срібна хмаринка-перлинка,
Падає крапля, немов намистинка - навіщо?
Сніг випадає узимку - чому це?
Думаю, думаю, думаю...
Загадок стільки!
А я ще так мало знаю...
Виросту скоро і все розгадаю.

II. Повідомлення мети заходу

Керівник гуртка. Сьогодні ми узагальнимо знання про природу. Визначимо для себе, чи добре ми орієнтуємося в природознавстві, оберемо найерудованішого і найвинахідливішого знавця природи рідного краю, перевірмо звої знання, дізнаємося багато цікавого та нового. Отож починаємо.

III. Основна частина

Ведучий:

Доброго дня всім присутнім! Любі друзі! Сьогодні ми з Вами зібрались на веселе змагання, так би мовити, на маленьке «Що? Де? Коли?» нашого екологічного центру.

Всі Ви, напевно, любите змагатись. Всі Ви бажаєте бути першими, тобто - лідерами. Всі Ви спритні, веселі, кмітливі. А відтепер Ви маєте змогу ще й довести це всім присутнім.

Хочу нагадати присутнім, що у нас сьогодні командна гра. Команди-ерудити змагаються за перемогу.

Команда, яка здобуде перемогу, отримає такий приємний титул «Найрозумніша команда». Тож побажаємо їм успіху! Наша група розділилась на дві команди, які зараз ми представимо.

Вболівальники, підтримайте свої команди!

Команди входять в зал під музику. Сідають на свої місця, за столи із заздалегідь підготовленими емблемами. Команди вибирають капітанів, представляють назву команди, девіз, обґрунтовують свій вибір.

Ведучий: Для проведення нашої екологічної вікторини потрібно справедливе журі. Хочу представити склад журі нашого заходу.

(Йде представлення членів журі)

Ведучий: УВАГА! УВАГА! Починаємо нашу екологічну вікторину: «Знавці

природи». Давайте згадаємо правила нашої гри:
Не можна підказувати командам під час гри і перебивати своїх товаришів.
Потрібно бути дуже уважним і терплячим.

Починаємо наш перший конкурс!

Конкурс № 1 «Запитання-відповідь»

Командам пропонуються 10 запитань. Якщо команда знає відповідь, то швидко піднімає руку. Оцінюються швидкість і правильність відповіді. За це завдання команда може отримати 10 балів (по 1 балу за відповідь).

- Найвища тварина на Землі? (Жирафа до 5 м).
- Хто важчий: найбільша акула чи слон? (Акула важча від слона у 5 разів).
- Найбільший у світі птах? (Африканський страус).
- Найменший у світі птах? (Колібрі).
- Сумчастий ведмідь Австралії. (Коала)
- Австралійський звір, що відкладає яйця і схожий дзьобом на качку. (Качкодзьоб).
- Назвіть найбільшого з ссавців. Які існують у природі. (Синій кит).
- Назвіть найменшого з ссавців. (Землерийка).
- Найвідоміша тварина пустелі, «корабель пустелі» (Верблюд)
- Великий звір з рогом, мешканець африканських саван. (Носоріг).

(Команди виконують завдання)

Ведучий : Тепер ми перейдемо до наступного конкурсного завдання.

Кожна команда повинна за 15 секунд охарактеризувати тварину, виходячи з трьох видів класифікації тварин.

За кожну повну правильну характеристику команда дістає 1 бал.
Тобто, максимально кожна команда зможе отримати 4 бали.

Конкурс № 2. Наукова характеристика тварин

а) Діти пригадують способи класифікації тварин.

1 команда:

- дельфін (звір, хижак, живородний);
- жаба (земноводна, комахоїдна, відкладає ікру);
- лев (звір, хижак, живородний);
- канарка (птах, комахоїдна, яйцекладна).

2 команда:

- богомол (комаха, травоядний, яйцекладний);
- яструб (птах, хижак, яйцекладний);
- ведмідь (звір, всеїдний, живородний);
- варан (плазун, хижак, яйцекладний).

Ведучий : На черзі конкурс «Чорна скринька». Ми розкажемо вам байку про об'єкт, який міститься у скриньці і дамо 1 хвилину на роздуми. Ви маєте на листку написати його назву.

Максимально можна заробити 4 бали.

(На столі стоїть скринька, у якій знаходиться відповідь на запитання)

Команди отримують листки і ручки)

Готові? Час починати!

Конкурс № 3 «Чорна скринька»

1. У «чорному ящику» знаходиться аналог «блискавки» для одягу, за винахід якої американський винахідник В.Джудсон між 1893 і 1905 р.р. отримав 5 патентів *(Перо птаха)*.

2. У зоопарку Нью-Йорка на одній з кліток висить табличка «Найнебезпечніший хижак Землі». А що можна побачити всередині клітки? *(Дзеркало)*.

(Команди подають відповідь на листках)

Ведучий : Тепер ми поговоримо про дивний світ тварин і перейдемо до наступного конкурсного завдання. Про тваринок народ створив багато загадок, які можна, на мій погляд, досить швидко розгадати. Зараз ми з вами з'ясуємо, яка група краще розгадує народні загадки про наших тварин. Кожна команда витягне конверт з загадками. Відповідати треба буде швидко, оскільки кожна команда має тільки 1 хвилину. Після цього один учасник з

групи представить роботу команди. Кількість відгаданих за 1 хвилину загадок визначить кількість отриманих балів. Максимально кожна команда зможе отримати 7 балів.

(Команди витягують конверти із загадками)

Конкурс № 4 «Загадки»

Загадки для 1-ї команди

Не князівської породи,
А ходить в короні,
Не їздець, а зі шпорами,
Не сторож, а рано будить. *(Півень)*
* * *

По горах, по долинах
Ходить шуба і свитина. *(Вівця)*
* * *

Очі гарні. Пишні вії.
Має дуже довгу шию.
Добре це, бо зручно їсти
Із дерев зелене листя. *(Жирафа)*
* * *

Швець – не швець,
Кравець – не кравець,
Тримає в роті щетину,
А в руках – ножиці. *(Рак)*
* * *

Ану, хто з дітей вгадає,
Що за звір ніг вісім має?
Снує з ниток тонкі сіті,
Щоб мушки в них ловити? *(Павук)*
* * *

Є у лісі хата,
В ній кімнат багато.
Тут живе отара
Добрих санітарів.
Ти цю хату не чіпай –
Санітарам спокій дай. *(Мурахи)*
* * *

Одяг багатий, сам сліпуватий, живе

Загадки для 2-ї команди

* * *
Маленький, сіренький по гаях літає,
Уночі співає. Як сонце заходить,
Він чарівний спів заводить. *(Соловейко)*
* * *

Ходить диво по рівнині,
Дві гори несе на спині. *(Верблюд)*
* * *

Що то воно: у воді водиться,
З хвостом родиться,
А як виростає, хвіст відпадає? *(Жаба)*
* * *

Він ікластий і сердитий,
Дуже любить землю рити.
Жолуді весь час шукає
Й малюків смугастих має. *(Кабан)*
* * *

Тіло як у черв'ячка,
Вуса наче у жучка,
Крила гарні, кольорові,
Наче квіточки казкові. *(Метелик)*
* * *

В довжину стрибати хоче
І до цього ще стрекоче.
Трохи схожий на коня,
Але не його рідня.
Стрибунець, що має дзвоник, -
Це лише звичайний ... *(Коник)*
* * *

Очі на рогах, а дім на спині. *(Слимак)*

без віконця, не бачить сонця. *(Крім)*

(Вихованці розгадують і відповідають)

Конкурс № 5 «Наш відважний капітан»

Ведучий 2: А зараз ми запрошуємо на нашу сцену капітанів команд-учасниць.

(Капітани команд виходять на сцену).

Ми підійшли з Вами до конкурсу капітанів, який вирішили назвати «Наш відважний капітан». Чому відважний, тому, що для капітанів зараз знадобиться трохи мужності.

На столі знаходяться два тераріуми з живими тваринами. Зараз вони закриті накидками і ви бачите тільки цифри: 1, 2. На столі ви бачите дві картки з цифрами на звороті. Ви маєте обрати цифру, яка визначить тераріум, з яким ви будете працювати.

У тераріумах вам потрібно відшукати чотири картки з літерами та скласти ключове слово. На це завдання вам дається 3 хвилини.

Якщо ви не зможете дістати одну, дві, три, або всі чотири літери, то спробуйте вгадати слово без них. А, раптом!.. Капітани готові? Починаємо, обирайте тераріуми.

Кожний з капітанів може принести своїй команді 4 бали.

(Капітани обирають тераріуми, шукають літери та складають слова)

(Журі підводить підсумок даного конкурсу)

Конкурс № 6 «Далі, далі, далі»

Ведучий: Командам необхідно дати якомога більше відповідей на поставлені запитання за 2 хвилини (по 1 хв. для кожної команди). Капітан команди витягне конверт з запитаннями. Відповідати треба буде швидко, оскільки кожна команда має тільки 1 хвилину. Після цього один учасник з групи представить роботу команди. Кількість відгаданих за 1 хвилину загадок визначить кількість отриманих балів. Максимально кожна команда зможе отримати 7 балів.

Запитання для I команди

1. Зелений острівець пустелі. (*Оазис*).
2. Ці опади не падають з неба, а утворюються на землі і траві, як конденсат. *Роса*
3. Які птахи виводять пташенят взимку? (*Шишкарі*)
4. Стрибаючий символ Австралії.
(*Кенгуру*)
5. Хто може підіймати вагу в 100 разів більшу за масу свого тіла?
(*Мурашка*).
6. Яку рослину називають другом мандрівника? (*Подорожник*).
7. Цей первоцвіт отримав свою назву із-за своїх листів. Зовні вони темні, гладкі і холодні, а зсередини - теплі, м'які і світлі. (*Мати-й-мачуха*.)
8. Яка тварина народжується 2 рази.
(*Птах*)
9. Назвіть найбільшого з ссавців. Які існують у природі. (*Синій кит*)
10. Чи п'є жаба воду? (*Ні*)

Запитання для II команди

1. Він може вдарити і серед ясного неба.
(*Грім*)
2. Навесні і влітку ці крижинки, які падають з неба, можуть знищити врожай. *Град*
3. Який птах будує гніздо з риб'ячих кісток? (*Рибалочка*)
4. Які тварини ніколи не сплять?
(*Дельфіни*)
5. У кого вуха на ногах? (*У коника*).
6. У народі цю лікарську рослину називають „нагідки”, а яка її наукова назва? (*Календула*).
7. Ця симпатична з вигляду болотна рослина - справжній хижак. Вона «харчується» комарами. А як вона називається? (*Росичка*.)
8. Які тварини запилюють рослини.
(*Метелики*)
9. Тварина, що змінює свій колір
(*Хамелеон*).
10. Хто вилазить із своєї шкіри? (*Змії*)

Конкурс № 7 Гра «Показуха»

На табло записані назви тварин. Один учасник команди пантомімою зображує тварин. Виграє та команда, яка за 1 хвилину відгадає більше написаних слів.

1-а команда

Заєць, Слон, Лисиця, Журавель, Кенгуру, Зебра, Білий ведмідь, Кобра, Кіт, Миша.

2-а команда

Жирафа, Тигр, Мавпа, Корова, Собака, Крокодил, Верблюд, Пінгвін, Метелик, Страус.

Ведучий: А зараз проведемо конкурс, який має загадкову назву «Впізнай мене». Я буду описувати тварин, а ви повинні за цим описом вгадати їх. Переможе та команда, яка назве більше тварин. *За це завдання команда може отримати 12 балів (по 1 балу за відповідь).*

Конкурс № 8. «Впізнай мене»

- Цей гарний і цінний птах заслуговує на увагу людей і охорону. В одній із відомих дитячих казок його назвали «гидким каченям». *(Лебідь)*
- Ці птахи можуть передбачити погоду. Ще їх називають маленькими барометрами. Про них в народі кажуть: «Низько літають над землею – на дощ». *(Ластівка)*
- «Я дуже великий, близько двох метрів заввишки, а моя вага - 350 кг. У мене коричнева шерсть, маленькі вуха і хвіст. Я можу ходити на задніх лапах і видиратися на дерева в пошуках їжі. А я їм рибу, ягоди, можу поласувати мурахами, черв'яками та личинками жуків. Всю зиму я проводжу в сплячці, а навесні виходжу з барлоги худим, голодним і злим». *(Ведмідь.)*
- «У мене морда гостра, вуха стоячі, дуже тонко розвинений нюх. Я дуже ненажерливий. Харчуюся м'ясом, нападаючи на оленів, лосів, гризунів, але іноді, коли не вдається нічого знайти, перебиваюся рослинною їжею - ягодами. Люблю полювати вночі, поодинокі. Іноді я переслідую здобич годинами, пробігаючи не один кілометр. Але взимку, щоб прокормитися, ми збираємося в зграї». *(Вовк.)*
- «Я товстий кумедний звірок з гострими передніми зубами. Мій будиночок називається хаткою. Місцем для своєї хатки я вибираю невелику річку або струмок з проточною водою. Я спилую зубами гілки дерев і будую з них греблю, щоб підтримувати воду на постійному рівні і завжди мати підводне сполучення з житлом. В хатині є дві кімнати: спальня і комора». *(Бобер)*
- «Я живу разом зі своєю родиною в нірці, яку я вирих передніми лапками і застелив м'якою травичкою і пухом. Я дуже обережний. Перш ніж підійти до нірки, зроблю кілька стрибків в сторону, потім кілька стрибків в іншу сторону, і тільки потім стрибаю в свій будиночок. Взимку, щоб бути непомітним на снігу, я міняю свою шубку». *(Заєць.)*
- «Я схожий на незграбну товсту мишу з великими щокми. У мене круглі блискучі очі, короткі ноги і загострений меленький хвостик. Я будую нірку на глибині 1-2 метрів під землею, яка складається з декількох кімнат: в одній я сплю взимку, а в іншій - зберігаю запаси. Іноді мене тримають і вдома, в клітці». *(Хом'як.)*

- «Я маленький звір з оксамитовим хутром темно - сірого кольору. У мене сильні передні лапи, схожі на великі лопатки. На них ростуть кігті, якими я копаю землю і відкидаю її назад. У мене є очі, але це всього лише маленькі намистинки, вкриті шерстю та шкірою. Очі мені не потрібні, так як я постійно живу під землею в непроглядній темряві. Але у мене чудовий нюх. Я відчуваю запах дощового черв'яка за кілька метрів». (*Крім.*)
- «Я живу у хащах тропічного лісу, де сонячні промені тонкими смужками пробиваються крізь крони густих дерев. Тому моя шкіра покрита смужками, схожими на ці відблиски світла. Я сильний звір. Харчуюся кабанами, оленями, антилопами. Щоб вгамувати голод, мені потрібно близько дев'яти кілограмів м'яса в день». (*Тигр.*)
- «Моє тіло вкрите твердою товстою шкірою сірого кольору, яка добре захищає від укусів комах і від гілок чагарників. На ногах маленькі копитця. Харчуюся я травою і молодими гілками і листям. Але моя головна особливість - знаменитий ріг на лобі. Коли мені загрожує небезпека, я опускаю голову і наношу удари рогом». (*Носоріг.*)
- «Мене знають усі. Я схожа на людину, але на відміну від нього у мене є хвіст, яким я тримаюся за гілки, поки зриваю руками фрукти і ногами підношу їх до рота. Улюблене моє заняття - корчити пики». (*Мавпа.*)
- «Я схожа на маленьку конячку: у мене є копита, грива, хвіст. Я швидко бігаю. У мене відмінний зір і гарна пам'ять. Але забарвлення - смугасте. У мене багато ворогів: тигри, леви, гієни та інші хижаки. Щоб захиститися від ворогів, я та інші мої родичі об'єднуємося в групи. Я занесена в Червону книгу». (*Зебра.*)

Ведучий: А зараз пропонуємо трохи відпочити. А тепер ми хочемо закінчити наші змагання на веселій ноті. Оголошую конкурс акторської майстерності. Запрошуємо по одному учаснику з кожної команди. В даному конкурсі переможця визначають присутні своїми оплесками.

Конкурс № 9 «Конкурс акторської майстерності»

Завдання № 1

Потрібно сісти так, як сідає:

- Мавпа
- Бджола на квітку
- Квочка на яйце

Завдання № 2

Мімікою і звуками зобразити:

- Сумного пінгвіна
- Занепокоєння кота
- Захопленого і радісного кролика

Давайте, наприкінці, кожний з вас висловить свою думку: за що ми любимо тварин, що вони нам дають – всім і кожному.

Ведучий: Шановне журі, прохання до Вас оцінити результати останнього конкурсу та підбити загальний підсумок і оголосити переможців.

Журі виставляє оцінки по конкурсу акторської майстерності, подає загальну суму балів, оголошує переможця.

Триває нагородження команди - переможця

Ведучий: Ось і підійшли до кінця наші змагання. До наступної зустрічі! Ми підготуємо нові завдання, де будуть випробування для команд. Сподіваюся, що ви ще більше будете любити природу, проявляти інтерес, оберігати її.

До нової зустрічі!

Література:

1. Бурковецька Т. В. Різноманітність тварин у природі. Урок-телепередача з природознавства у 3-му класі // Початкове навчання та виховання. — 2011. — № 31. - С. 9-11.
2. Діалоги про природу. Дидактичні ігри для учнів 4-го класу // Початкове навчання та виховання. — 2012. — № 14-15. — С. 49-66.
3. Кравчук О. А. Математика в пташиному царстві. Урок математики у 4-му класі // Початкове навчання та виховання. — 2011. — № 30. — С. 22-24.
4. Литвинова Н. О., Шрамко О. М. Розвивальні творчі вправи на уроках української мови та читання // Початкове навчання та виховання. — 2012. — № 6. — С. 9-22.

***Підготувала:** Дендюк Наталя Іванівна, методистка, керівник гуртка КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».*

Тема: Подорож до лісу

Мета:

- підготувати дитячі голоси до якісного співу, розвиваючи звуко-висотний слух, шляхом розспівок на різні види техніки;
- підготувати дітей до чіткої вимови слів і співу на опорі за допомогою різноманітних артикуляційних вправ, вправ на дихання;
- навчити гуртківців слухати музику і ритмічно співати за допомогою вправ, які розвивають метро-ритмічний слух.

Форма заняття: заняття-подорож.

Прилади, обладнання, наочність, роздатковий матеріал:

синтезатор (фортепіано), CD програвач (музичний центр), горішки, паперові квіточки, парасольки, штучні клумби з квітами, очеретом, ковпак, накидка та чарівна паличка, кошечки, штучна травичка, пеньки.

Хід заняття

1. Організаційна частина.

1) Привітання

Вчитель: Рада бачити, вітаю,
Настрій гарний? Починаєм?
Діти: Так, чудовий! Теж вітаєм!
Вчитель: Тож урок розпочинаєм.

2) Повідомлення теми і мети заняття

Вчитель: Мабуть ще ніхто не знає,
Що сьогодні вас чекає.
Подорож у ліс здійснимо,
Позитиву наберемо.
Пісеньки нові й що знаєм
Радісно ми поспіваєм.

2. Організація пізнавальної діяльності гуртківців:

1) Розспівки, музичні вправи.

Вчитель: Перед тим, як нам співати,
Треба голос розспівати.
Ротик рухати старанно,
Все виконувати вправно.
Із загадки ми почнемо:

"Як співати всі будемо,
Коли губи – у замок,
Зуби – вільно й букву "о"
Всередині ми співаєм,
Вправно звук видобуваєм?"
Ну, всі разом скажем, правда?

Діти: Спів цей зветься – **мурмурандо**.

Вчитель: Вірно відповідь сказали,
Тож загадку відгадали.
З мурмурандо ми почнемо,
До високих нот дійдемо.

(Вправа "Мурмурандо")

Вчитель: Що ж, продовжим. Знов загадка.
Де ховається відгадка?
"Плавний, злагоджений спів,
Як на морі повний штиль.
Невідривно ми співаєм..."

Діти: Спів **легато** називаєм.

Вчитель: Тож давайте на легато
Будем вправи ми співати.

Вчитель: Що за ноти? Що за стриб
Так відривчасто звучить?
Ніби жабки позбирались
І ніяк не настрибались?

Діти: Ми це дуже добре знаєм,
Спів **стакато** називаєм.
Дуже любим так співати,
Мов би жабки постибати.

(Вправа "Легато, стакато")

2) Артикуляційні вправи.

Вчитель: Губи, язичок, щелепа –
Теж підготувати треба.
Бо дзвінкий вже голосок
Пісеньки співати хоче.

Вчитель: Щоби добре нам співалосьь,
Слова чітко вимовлялись.
Ви повторюйте старанно

Й вправно рухайте губами.

(Діти повторюють за вчителем, чітко вимовляючи швидкомовку.)

Діти з вчителем:

"Ми всі дружно в ліс підемо

Різних квітів принесемо".

3) Повтор вивченого матеріалу

Вчитель: Добре всі попрацювали,
І у подорож цікаву
Зараз з вами ми підемо
І з собою щось візьмемо.

(Вчитель роздає дітям кошички з горішками.)

Вчитель: Кошички, а в них – горішки,
Бо як втомляться в вас ніжки,
Коли довго помандруєм,
То ми ними поласуєм.

(Вчитель роздає дітям парасольки.)

Вчитель: Парасольки – це ж
весна,
А мінлива в нас вона.
Тільки дощик накрапає,
Ми їх всіх повідкриваєм.

Вчитель: Починаєм мандрувати,
Треба пісню заспівати.
Нещодавно разом з вами
Вивчили її старанно.

(Діти ходять поміж клумб з квітами та співають пісню "У лісі".)

У лісі

Жваво

сл. і муз. Вікторії Кирилюк

1. Вий - де - мо гу - ля - ти всі ра - зом

і пі - де - мо в ліс та - ким гур - том.

В лі - сі так ці - ка - во! Ди - ви - на!

Зві - рів різ - них про - жи - ва - є тьма! Зай - че -

нят - ко стриб, стриб. Бджіл - ка - жу, жу, жу. І - жа -

чок не - се гриб. Вед - ме - жат - ко - гу! А ли -

сич - ка, хит - ре лич - ко, хвос - ти - ком ма - ха. Ну а

жаб - ки у во - дич - ці ква, ква, ква, ква, ква, ква,

ква, ква, ква, ква, ква, ква, ква, ква, ква, ква, ква.

II. Мишенятка круть і верть біжать.
Хвостики підняли ввєрх, спішать
Подивитись в дзеркало-водичку,
Чи чистєнькі вушка в них і личко.

Приспів.

III. Всі у лісі дружно проживають,
Весело разом пісні співають.
І ми про звіряток пісню знаєм,
З радістю для вас її співаєм!

Приспів.

4) Ознайомлення з новою піснею.

Вчитель: Походили з вами трішки,
Вже втомилися в вас ніжки.
Треба сісти, відпочити,
Пісню нову нам повчити.

(Діти сідають на травичку, пеньочки, кладуть кошички і парасольки, і слухають нову пісню. Вчитель виконує пісню "Літня пора".)

Літня пора

Жваво

сл. і муз. Вікторії Кирилюк

The musical score is written for a single voice in the treble clef, key of D major (two sharps), and 2/4 time. It consists of 15 measures. Chords are indicated by letters above the staff: D, G, A, B:m, and 1st D / 2nd D. The lyrics are in Ukrainian and describe the joys of summer.

Ві - тер пах - не тра - ва - ми, тра - ва - ми дух - мя - ни - ми,
кві - та - ми чу - до - ви - ми, рі - ка - ми про - зо - ри - ми,
за - ще - бе - че пта - шеч - ка, ся - де на ко - ма - шеч - ку.
Це є літ - ня по - ра! Це є літ - ня по - ра!
пам, па - рам, па - рам, пам, па - рам, па - рам,
пам, па - рам, па - рам, пам, па - рам, па - рам,
пам! Це є// пам.

II. Знову у віконечко
Заглядає сонечко.
Будить діток ранками,
Ніжними серпанками.
Дітвора так бавиться,
В променях купається.
Це є літня пора!

Приспів.

Вчитель: Чи уважні вушка були?
Про що пісенька почули?
Діти: Літо, квіточки, хмаринки...
Вчитель: Ой, які ж ви молодчинки!
Тож почнемо, вивчимо,

Літо всі покличемо.
Розберемо ми приспів,
Покажіть дзвінкий свій спів.

(Вчитель вчить з дітьми приспів пісні.)

5) Повтор вивчених пісень, розваги

Вчитель: Що це? Дощик накрапає?
І нас всіх він заставляє
Парасольки відкривати
Й пісню "Дощик" заспівати.

(Діти встають, відкривають парасольки і виконують пісню "Дощик".)

Дощик

Жваво

сл. і муз. Вікторії Кирилюк

1. До-щик па-да на тра-вич-ку і на квіт-ку, і на лич-ко.
3 Все нав-ко-ло в кра-пель-ках до-шу.
5 Ми із до-щи-ком стри-ба-єм, він нас лю-бить, ми це зна-єм,
7 До-щик ка-же: "Вас не від-пу-шу".
9 КРАСПІВ.
11 Кра-па-є крап-лин-ка-ми, ма-лень-ки-ми пер-лин-ка-ми. Спі-ва-є до-щик: крап, крап, крап, крап, крап.

13 C F G C

Ве - се - ло по - ба - ви - мось, від до - щик - у схо - ва - є - мось, із

15 Am Dm G C

до - щик - ом спі - ва - є - мо: Крап, крап, крап. Ля - ля - ля -

17 G C G C

ля! Крап, крап! Ля - ля - ля - ля! Крап, крап!

II. Ми маленькі домісольки,
Відкриваєм парасольки
І про дощик заспіваємо!
Сонце з хмарки виглядає
Та проміння наставляє,
І так тішиться воно!

Приспів.

Вчитель: Ну все. Дощик вже минає.
Що це? Знов щось накрапає?

Діти: Ні, це бджілки налетіли.
Нектар з квіточок захтіли.

(Діти, імітуючи бджілок, літають поміж квіточок і співають пісню "Жу-жу". Під кінець пісні беруть по квіточці у руку.)

Жу-жу

Жваво

сл. і муз. Вікторії Кирилюк

D Bm Em

А ми бджі - лоч - ки ма - лі і всім ді - тям

4 A D Bm

на зем - лі, жу - жу, жу - жу, жу - жу, жу жу,

7 Em A D

жу - жу, жу - жу, жу - жу, жу - жу, мед жу - жу, зби -

10 Bm Em A
ра - є - мо і їх при - го - ща - є -

13 D Bm Em
мо, жу - жу, жу - жу, жу - жу, жу - жу, жу - жу, жу - жу,

16 A G ПРИСПІВ. D
жу - жу, жу - жу. З кві - точ - ки на кві - точ - ку,

19 G D Em
З кві - точ - ки на кві - точ - ку, мед сма - куй - те,

22 A D G A D
ді - точ - ки, жу - жу, жу - жу, жу - жу - жу,

25 G A D G
жу - жу - жу, жу - жу, жу - жу, жу - жу - жу, жу -

28 G A D G A D
жу - жу - жу, жу - жу - жу, жу - жу, жу - жу.

II. Квіточки шукаємо,
І нектар збираємо,
Жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу,
Жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу. Щоб
здоровими були,
І чай з медом, щоб пили.
Жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу,
Жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу, жу.
Приспів.

6) Вправи на дихання

Вчитель: Ну що ж, гарно політали,
Різних квіток назбирали.
З ними вправи враз почнем,
Як слід дихати будем.

(Діти підходять до стіни, притуляють до неї квіточки і дмухають на них, при цьому не підтримуючи їх руками. Квіточки повинні триматися самі, завдяки раціонально рівномірно випущеному повітряю.)

Вчитель: Наберіть повітря вправно
Й випустіть його старанно.
Щоб воно із діафрагми
Вийшло всім раціонально.

(Вправи "Квіточки")

Вчитель: Подивіться, це водичка?
Очерет кругом, травичка.
У ставочку живуть жабки.
Ось вже мочать свої лапки.

(Діти виконують пісню "Ква-ква".)

Ква-ква

Помірно сл. і муз. Вікторії Кирилюк

1. Все нав - ко - ло зе - ле - ні - є. Це не фар - ба, не тра - ва.
У став - ку на бе - рег сі - ло без - ліч жа - бок. Ква - ква - ква. Ква -
ква - ква. Жаб - ки ква - ка - ли в став - ку. Зна - ли піс - ню
лиш од - ну. Ква - ко - ті - ли: ква. ква, ква, ква, ква, ква, ква,
ква, ква, ква, ква.

II. Всі збігались до ставка,
Щоб послухать їхнє ква.
Слухачем був цілий ліс,
Викликали їх на біс.

Приспів.

Вчитель: Що за гамір? Що за шум?

"Пауза" я вам кажу.

А чи знаєте це слово?

Чи воно для вас знайоме?

Діти: Пауза – мовчання знак.

Вчитель: Дійсно. Вірно. Саме так.

(Вправа "Пауза")

7) Вправа на відпрацювання почуття ритму, розвиток метро-ритмічного слуху.

Вчитель: Не втомились ще співати?

Можете вже всі сідати.

Ми перепочинем трішки

І полускаєм горішки.

(Діти сідають на травичку, пеньочки, беруть в руки з кошичків по два горішки.)

Вчитель: Перш ніж з'їсти нам горішки,

Ми побавимось трішки.

Чітко ритм ми відбиваєм,

Слух ритмічний розвиваєм.

(Вчитель вмикає музику і дає дітям завдання відстукувати горішками сильні долі або будь-які ритмічні малюнки.)

(Вправа "Горішки")

Вчитель: Відпочили? Далі йдем.

До хатинки ми дійдем,

Де живе чарівничок,

Хатка в нього – з квіточок.

(Діти підіймаються зі своїх місць, кладуть горішки в кошички. Вибирається одна дитина, одягається на неї ковпак, накидку, вчитель дає їй чарівну паличку. Це буде чарівничок. Усі співають пісню "Чарівничок".)

Чарівничок

Помірно

сл. і муз. Вікторії Кирилюк

1. Жив со - бі ча - рів - ни - чок. Хат - ку мав із кві - то -

чок. Па - лич - ку ча - рів - ну мав, всім доб - ро він роз - да -

8 ПРИСПІВ. вав. Чо - ки, чо - ки, чо - ки, чок, ча - рів - ни - чок. Чо - ки, чо - ки, чо - ки,

11 чок, ча - рів - ни - чок. Чо - ки, чо - ки, чо - ки, чок, ча - рів - ни - чок.

14 Чо - ки, чо - ки, чо - ки, чок, ча - рів - ни - чок. Чо - ки, чо - ки, чо - ки, чок.

II. Чарівник цей добрим був,
Ні про кого не забув.
Паличку чарівну мав,
Всім добро він роздавав.
Приспів.

III. Зайця з вовком помирив,
Пташок з котиками звів.
Так у лісі ладував,
Що повагу у всіх мав.
Приспів.

3. Підсумок заняття.

Вчитель: Все. Закінчився урок.
Ми підводим підсумок.
Вам цікаво було?

Діти: Звісно!

Вчитель: А які співали пісні?

Діти: "Дощик", "Ква", "Чарівничок",
В кого хатка з квіточок.
І "У лісі", і про бджілок,
Що нектар збирали з
квіток.

Вчитель: Нову пісню ми вивчали?

Діти: Так. Про літо всі співали.
Подорож цікава була, Ми
нічого не забули. Гарно
стукали в горішки,
Коли в нас втомились ніжки.
Мурмурандо ми співали,
І про паузу згадали.
А ще вправи на легато,
Не забули про стакато.

Вчитель: Що ж, підвели підсумок.

Був насиченим урок.
До побачення. Я рада
З вами подорожувати.

Діти: До побачення. Ми теж.
Радості немає меж.

Матеріали підготувала: *Кирилюк Вікторія Георгіївна*, відмінник освіти України, керівник гуртка-методист, керівник народної вокальної студії Вікторії Кирилюк Жовківського районного центру дитячої та юнацької творчості.

**«Золоті правила» виховання щасливих дітей (поради
американського психолога доктора Віктора Клагина)**

1. Стимулюйте інтелект дітей. Створюйте сприятливе середовище для підвищення коефіцієнта розумового розвитку, щоб життя дітей не було нудним, одноманітним і нецікавим. Пам'ятайте, що у дитячому віці мозок дитини найбільш сприятливий для сприйняття нового, накопичення знань.

2. Формуйте самоповагу. Потрібно розвивати у дитині такі здібності, прищеплювати такі навички, які б виділяли її серед інших людей, викликали повагу серед однолітків та дорослих. Діти повинні знати, що їх успіх, майбутнє залежить від них самих.

3. Навчайте дитину спілкуватися у соціальному середовищі. Це допоможе їй бути впевненій у собі, мати великий словниковий запас, уміти підтримувати розмову. **Частіше спілкуйтеся з ними,** постарайтесь завоювати їх довір'я у щирій розмові, тоді діти зможуть розкритися перед вами, довірити свої маленькі таємниці, запитати поради.

4. Виховуйте відповідальність і порядність. Не тільки постійно пояснюйте, “що добре, а що погано”, але й самі показуйте приклад правильної поведінки, закріплюйте хороші навички, наказуйте за недостойну поведінку.

5. Учіть дітей поважати старших: вихователів, учителів, батьків, старших людей.

6. Створюйте для дітей приємне оточення, затишок і комфорт, умови, у яких добре працювати і відпочивати.

7. Будьте вимогливі. Вимогливість формує у дітей високу самооцінку, почуття власної гідності, уміння робити щось краще за інших. Це стосується дотримання порядку та чистоти, культури поведінки серед ровесників та у громадських місцях. Але не будьте тиранами. Запам'ятайте, що відповідальними і слухняними діти стають не зразу! На це потрібен час!

8. Привчайте дітей до праці. Потурбуйтеся про те, щоб їхнє життя було наповнене корисними і цікавими справами, які потребують докладання певних зусиль на шляху досягнення успіху.

9. Не робіть за дітей того, що вони можуть зробити самі! Привчайте їх робити щось для інших, а не лише для себе!

Методичний путівник керівника гуртка сучасної школи та позашкільця.
Частина 2. / Укладач С. Б. Пітко – Львів: ЛОППО, 2020. – 79 с.

Автори:

Антонів В.М., Болехівська М.В., Гнідець О.М., Дендюк Н. І., Кучма-Мікац Т.З.,
Лань І.С., Літовченко О.А., Л.В. Осіпчук, Кирилюк В.Г., Кузьмин М.П., Рура Л.І.,
Смаль І.С..

Підписано до друку 20.12.2020 р.
Формат 60х84/16. Ум. друк арк. 1,5.
Наклад 100 прим.

Друк – ФОП Муха Ю.М.
79000, Львів, Дорошенка, 24
Свідоцтво фізичної особи-підприємства В02 №965799.
тел. 096-457-40-93